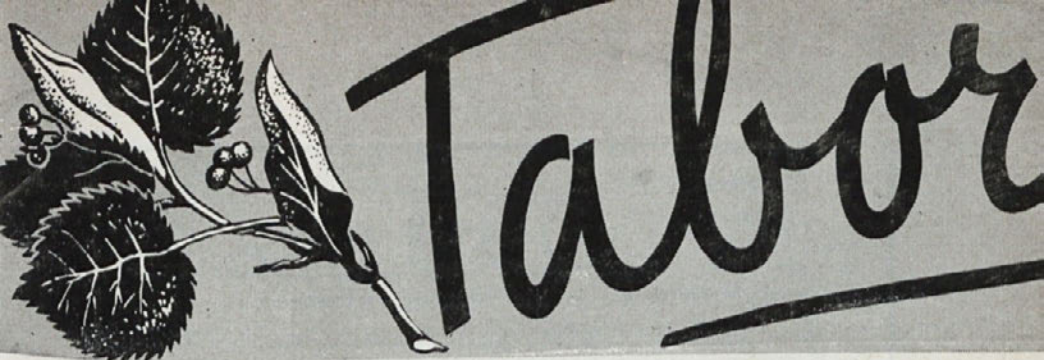
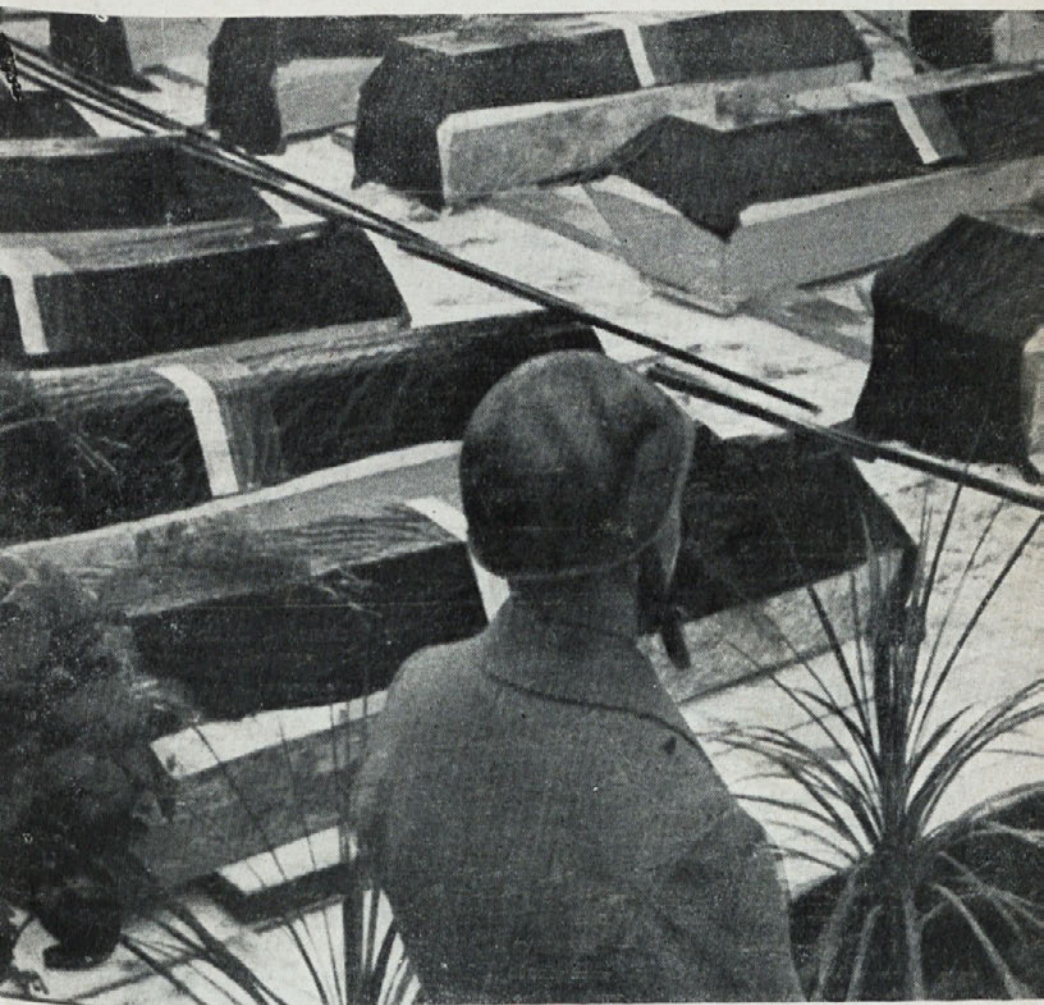

Taboř

1945 - V LETU JUNAKOV - 1965

SPOMINSKE SV. MAŠE OB 20-LETNICI POKOLJA

Društvo „TABOR“ po sklepu 8. rednega tabora sporoča, da se v teku tega leta darujejo svete maše za pokojne žrtve revolucije po vseh večjih krajih, kjer bivajo naši naseljenci.

Prva taka sveta maša bo v San Justu dne 6. junija 1965
Udeležba članov pri sv. maši je naša častna članska dolžnost.

Odbor

TABOR je vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor Združenih slovenskih protikomunistov. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. Urejuje uredniški odbor, odgovorni urednik: Adolf Škrjanc, za lastništvo: Ivan Korošec, upravnik: Vencelj Dolenc

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticommunists

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 851.546

NAROČNINA: Južna Amerika 300 pesov odn. enakovrednost v dolarju. U. S. A. in Kanada 2.50 dolarja letno; Anglija in Avstralija 1 funt šterling; evropske države 2 dolarja

Naročnino pošiljajte na naslov upravnika: Vencelj Dolenc, R. O. de Uruguay 2651, San Justo, Pcia. de Buenos Aires, Argentina

Vse dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, Villa Ballester FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina

VSEBINA: F. Grum: Mi slovenske zemlje smo čuvarji — Pot vrnjenih — P. B.: Naša pravica in dolžnost — E. A.: Beg iz Kočevskega Roga — France Grum: Poslednji pohod — Stane Pleško: Smrt — Emil Savelli: Z domobranci po Primorskem in Notranjskem — Dobrova ob začetku revolucije — Stane Pleško: V senci Dolomitov — Jaroslav Novak — Različni pogledi — Janko Jazbec — Naša hvaležnost in častna dolžnost — Iz društev — Za beležnico — L. P.: Ali postaja komunistična politika v Jugoslaviji liberalnejša? — Iz pisem — Na uredniški mizi — Invalidski sklad

Tabor

*Kri vseh pobitih
mož plemenitih
dece, žena, gre do neba.*

(Domobranska pesem)

No. 5/6

BUENOS AIRES

1965

PRIČE PRELITE SLOVENSKE KRVI...
SKLONIMO GLAVE IN MOLIMO ZA VRNJENE
IN POMORJENE SOBORCE:

- za 40 vrnjenih 24. maja;
- za 600 predanih 27. maja;
- za 3.000 izdanih 28. maja;
- za 2.800 mož 3. polka SNV, predanih 29. maja;
- za 2.800 vrnjenih domobrancev 2. polka, dne 30. maja;
- za 500 vrnjenih 31. maja 1945.

*O BOG, KI SI DOPUSTIL NA NAŠI ZEMLJI PRETEČI
TOLIKO KRVI, SLIŠI KRIK GROZE IN SPREJMI
NJIH VELIKO ŽRTEV; POMORJENIM V SLAVO,
KRVNIKOM V SPREOBURNJENJE, SLOVENSKEMU
RODU V BLAGOSLOV.*

AMEN.

Mi smo slovenske zemlje čuvarji

Ko v letu junakov obujamo spomine na vse one, s katerimi smo nekoč branili našo zemljo, spoznavamo, koliko smo jih že zgrešili.

Bilo jih je nekaj nad 15.000. Borili so se in padali; tisti, ki so revolucijo preživeli, pa so bili po koncu vojne s prevaro nasilno vrnjeni in pomorjeni.

Prav vseh se zdaj spominjamo, a žal je tudi čas opravil svoje. Imena premnogih so nam že davno ušla iz spomina. Morda se spominjamo vsaj še njihovih obrazov.

Toda, če smo pozabili njihova imena, nismo pozabili njihovega junaštva, požrtvovanja in prepričanja. Brez pomisleka in godrnjanja so strumno stopali iz borbe v borbo; ne iz sovraštva, ampak iz neizmerne ljubezni do trpeče domovine so šli in mnogi padli na bojiščih. Nikdar ne bo mogel nihče ovreči dejstva, da je tedaj, ko je slovenski narod najbolj trpel, slovenski mož in fant vstal, se postavil uničevalcem po robu ter zastavil svoje življenje, da bi bodoči rodovi živeli v miru in svobodi. Naši borci niso poznali malodušja, niso poznali mlačnosti, niso se strašili ne naporov ne svinčenk. Premagali so vse težave in junaško stopili v korak, da bičnemu narodu vrnejo čast in svobodo. Kdor je z njimi šel v korak, le ta more pričati o brezmejnem idealizmu, ki je gnal naše fante skozi nevarnosti in boje. Njihova pot ni bila lahka; bila je posuta s trnjem in osatom, toda stopili so na to pot kot možje in zvesti sinovi svojega naroda.

In borbe? Tako kot so se borili naši domobranci se zlepa ni in se ne bo boril noben vojak. Vsak, tudi najmlajši med njimi, je točno vedel za svojo dolžnost, vedel, za kaj se bori in umira. Še več: ta zavest je bila tako močna, da so fantje sami prihajali v domobranske vrste. Nikakih nasilnih mobilizacij ni bilo treba vršiti; dovolj je bilo prostovoljcev. Kot levi so se borili in junaško padali na okopih. Tu je bistvo domobranskih zmag in uspehov na bojiščih.

Le tako moremo razumeti, kako je moglo 40 prostovoljcev v jurišnem napadu zdecimirati partizansko brigado, ki se je utrdila na koti 1006 nad Idrijo. Samo zato je komaj 200 borcev vzdržalo napad celotne XIV. divizije v Kočevju. Tu je tudi odgovor, kako je del 34. čete mogel v enem samem naskoku zajeti in uničiti celoten bataljon elitne partizanske vojske na Javorici. Stotine je primerov, ko pričajo o velikem junaštvu naših fantov, da ne omenjamo naših jurišnih bataljonov, pred katerimi so rdeče brigade in divizije stalno bežale, čeprav so bile v veliki premoči.

Še na nekaj drugega se spomnimo. Domobranci niso bili samo odlični vojaki, bili so svojim sohorcem zvesti do smrti. Kolikokrat se je zgodilo, da je sovražnik zajel domobrance? Skoro nikdar; izjeme so redke, da jih

Travnik mučencev pri Pliberku na Koroškem, od koder so najboljši našega rodu izdani nastopili pot v večno slavo junakov slovenskega naroda, zakaj za zgled vsemu svetu so dali življenje za Boga, narod in domovino

moremo na prste prešteti. Domobranci so živeli in se borili po načelu: vsi za enega, eden za vse! Vsakega borca, ki je na pohodu zaostal ali bil v boju ranjen, so soborci reševali, ker so vsakega cenili. Naj je bila še tako velika nevarnost, fantje so tudi za ceno svojih življenj reševali tiste, ki so ostali na položajih. Kadar je šlo za soborca, ni bila nobena žrtev preveč.

Tisti, ki smo bili nekoč z njimi, še vemo, kako so oni cenili nas vse. Tudi mi jih cenimo in ne bomo nikoli pozabili njihove ljubezni in žrtve za dom in soborce. Le pobrs kajmo po spominu in bomo verjetno ugotovili, da je ta ali oni ob tej ali oni priliki rešil tudi moje in tvoje življenje.

Koliko je primerov, ko so naši borci darovali svoja življenja, da so rešili svoje soborce. Komur so znane borbe pod Gorjanci v letu 1942, se bo spomnil nesrečnega napada na Suhorju 25. in 26. novembra 1942. leta. Izdaja domačinov in terencev je partizanom omogočila, da so to našo postojanko tedaj premagali. Tu so junaško padli pater Norbert, kapetan Vasiljevič, Ivan Gale in 23 drugih borcev. Ko je postojanka že gorela in so bili partizani že v vasi, je na položaju ostal Janez Okorn iz Naklega. Vodnik Okorn je držal, boril se je do konca in s svojim junaštvom omogočil, da je poveljnik čete, poročnik Šabič mogel izvesti izpad. Janez je ostal na položaju mrtve, da reši svoje soborce. V izpadu samem pa je vodnik Franc

Pezdirce iz Sušice storil isto; obrnil se je nazaj, da zadrži partizane, in v tej zaščitnici, na mrtvi straži, tudi padel... Kdo se ne spomni hrabrega poročnika Draga Furlana, poveljnika 31. domobranske čete? Tudi on je padel, ko je s svojo štabno patrolo šel reševat obkoljeno zasedo svojih borcev... Komaj 18 let stari Pavle Piletič je v oktobru 1943 v Kočevju rešil 10 jetnikov in tudi sam ušel. Kasneje je kot strojničar 114. čete s svojo strojnico rešil cel domobranski vod, pri tem pa žrtvoval sebe...

Ti in nešteti drugi primeri so dokaz, da smo domobranci imeli resnične junake in zveste prijatelje.

Naši padli zares zaslužijo, da zabeležimo vse njihove zasluge in opišemo vsa njihova junaška dela. Vsak od nas hrani v svojem spominu drobce teh junaštev. Zapišimo jih, pokojnim soborcem v spomin, bodočim rodovom pa v dokaz, kako velike sinove je imela Slovenija tedaj, ko je preživljala najtežje preizkušnje.

Mi, ki živimo v svobodnem svetu, našim padlim nismo mogli nuditi nič velikega, zato vsaj ohranimo spomin nanje. Naši padli so bili zasramovani, umazani, poteptani, izdani in nazadnje pobiti kot izdajalci svojega naroda. Mnogi njihove borbe niso doumeli, celo svobodni svet je ni, ker v svoji materialistični miselnosti ni mogel dojeti bistva boja proti komunizmu.

Naši borci so komunizem spoznali, zato so se mu uprli in vdano sprejeli tudi madež zaničevanja. Padli so kot junaki; mi preživeli pa imamo dolžnost, da operemo blato in pljunke, s katerimi jih je svet onečastil. Povejmo resnico in jim vrnimo dostojanstvo, ki pripada le njim! Vsak po svojih močeh je dolžan storiti in pomagati, da bodo imena naših soborcev vpisana na častno mesto slovenske zgodovine.

„Tabor“ v vsaki številki objavi nekaj dokumentarnih slik iz tistih velikih časov naše zgodovine. Kolikor jih pač tehnično in gmotne more. „Tabor“ jih bo prinašal s pomočjo naročnikov in sodelavcev tudi v bodoče.

Prijatelj, soborec! Pozorno si jih oglej! Na njih je delček nekdanj močne, nepremagane slovenske vojske. Pred teboj so slovenske zemlje čuvarji, ki so pred 20. leti padli za našo svobodo. Ob teh obrazih se spomni vseh tistih, s katerimi si nekoč delil dobro in hudo; spomni se bratov ali očeta, ki nekje v kraških jamah čakajo vstajenja in obljubi jim, da boš odločno stopal v korak do dokončne zmage nad brezbožnim komunizmom!

PREKO MUČENIŠTVA SO NAŠI DOMOBRANCI ŠLI V SLAVO NAŠE ZGODOVINE! — NAŠA HVALEŽNOST JE NAŠA ZAVEZA, DA BOMO PO NJIHOVEM ZGLEDU IN V NJIHOVEM IMENU ZDRUŽILI VSE NARODNE SILE V KREMENITO ENOTNOST STREMLJENJ ZA OSVOBODITEV IN VEDNO ŠIRŠO RAST NAŠE BLAGOSLOVLJENE DOMOVINE.

BOG — NAROD — DOMOVINA!

POT VRNJENIH

29. MAJA NA TRAVNIKU PRI PLIBERKU

...Ko smo spoznali, kaj se je zgodilo, so fantje vsega polka poklekneli in skupaj zmolili del rožnega venca. Vse, razen partizanov, je jokalo...

V ŠKOFJI LOKI

...Pri grajskih vratih so nas pretepali s puškinimi kopiti. Tudi civilistom niso prizanesli. Za menoj je stalo dekle. Ko je na vprašanje, od kod je, odgovorilo, da z Jesenic, so jo trije začeli tepsti kot žival. Nekaj časa je jokala, potem pa samo še ječala...

Neprestano so nas pretepali in zasliševali. Prihajali so v sobe in se znašali nad posameznimi domobranci. Domačini iz Kovorja so vso kovorsko posadko odgnali v posebno sobo, od koder smo slišali strašno pretepanje, fantov pa potem nismo več videli...

30. maja zjutraj so nam na hrbtu zvezali roke in nas tako pustili do večera. Zvečer so nas z žico zvezali po dva in dva, po sredini pa z vrvjo. Ponoči so nas odgnali proti gori Ljubnik v Poljanski dolini. Po enourni hoji smo se ustavili pred veliko jamo. Takoj je zaropotalo od vseh strani. Nihče ni bil zaslišan...

ŠT. VID NAD LJUBLJANO

...Ko so nas končno le spravili v poslopje, je bilo tam še okoli štiri tisoč Hrvatov, Nemcev, žensk in celo otrok. V treh dneh je umrlo 27 Hrvatov. Ko smo kopali jamo za mrliče in smo prinesli enega iz kleti k grobu, sem ga skrivaj odgrnil in videl, da je imel vsa penasta usta; stegen je bil pa tako, da na hrbtu ni imel niti koščka cele kože...

...Žene in dekleta, ki so bile tedaj zaprte v Zavodih, so dobile v pranje perilo zaprtih fantov. Bilo je vse krvavo in večkrat so se ga držali ne samo kosi krvi in kože, ampak celo mesa...

...Ti poznaš Brezarjevo brezno; to je polno žrtev. Voda, ki tam izvira, je zastrupljena. Strašno. Ampak moramo biti tihi. Usoda domobranskih ranjencev je bila dolgo neznana; zdaj prihaja vse na dan. Štirinajst dni so bili v Zavodih brez oskrbe, brez vode. Potem so vme izčrpane ponoči prepeljali do brezna in strojnice so pele dolgo, dolgo...

KOČEVSKI ROG

...Ta dan je padlo v to kraško jamo okrog tisoč žrtev. Nekaj strašnega je bilo to gledati ves dan. Kadar je zmanjkalo žrtev, so v jamo metali kamenje in ročne bombe ter streljali z mitraljezi...

...Naši fantje so se vseskozi obnašali junaško. Ob pretepanju in mučenju so se vedno bolj utrjevali v prepričanju, da so se borili za dobro stvar. Umirali so z molitvijo na ustnicah...

...Na zadnjem delu poti pred veliko kraško jamo so partizani stali v kordonu. V rokah so držali debele kole, s katerimi so pretepali uboge fante, drugi pa so imeli na teh kolih nasajene velike nože, vinjeke in z njimi mesarili domobrance. Nekaterim so kar glavo razklali. Okrog jame je bilo vse krvavo in polno razmetanega človeškega mesa. V jami sami je bilo strašno vpitje; fantje so molili kesanje, vero in druge molitve, odpuščali so krvnikom, duhovniki so v zmedenosti peli latinške maše. Kri je tekla v velikih curkih, zalivala usta, oči in nos...

OD CELJA DO TEHARJA

...Na postaji v Celju so nas ločili častnike in podčastnike. Te so začeli takoj pretepati, vojaki pa smo se morali postaviti v štiristope. Nato smo morali leči na cesto in jo glasno poljubljati. Čez nas žive so pognali konje in nas pretepali do nezvesti...

...Proti večeru so naš vlak premaknili s postaje proti Teharju. Vlak je ustavil na kraju, kjer teče kak meter ob prog kanal. Po tem kanalu smo morali teči, partizani, ki so stali ob njem pa so nas bili s puškinimi kopiti. Pod udarci so mnogi padli z razbitimi glavami. Nihče se ni zmenil zanje...

...Stali smo na žgočem soncu, napol nagi, izmučeni, stepeni in do smrti žejni. Žeja je bila tako silna, da mnogi niso mogli govoriti, ustnice pa so bile vse razpokane...

V TEHARJU

...Skozi okno smo videli na zgornje dvorišče. Nudil se nam je najstrašnejši prizor, kar sem jih videl. Na dvorišče so privlekli naše častnike. Bilo jih je približno osemdeset. Roke so imeli zvezane na hrbtu, njihove glave pa so bile ena sama krvava rana. Od udarcev so bili tako izmaličeni, da jih ni bilo mogoče spoznati. Lica so jim bila otekla, namesto oči pa smo videli samo krvave črte. Čeljusti so imeli razbite in iz ust je polzela kri...

...Klet, kjer so jih mučili, je bila precej daleč od naših barak, a vseeno smo vedno slišali od tam grozno vpitje. Ko sem proti koncu julija slučajno zašel tja, sem videl, da so bil stebri še vsi krvavi, tla pa še namočena od krvi, čeprav je bilo že skoro mesec dni, kar so zadnje odgnali od tod...

+

PRIJATELJ, ČE SI IMEL SREČO, DA TEGA NISI DOŽIVEL,
NE POZABI TISTI, KI SO ZA BOGA, NAROD IN DOMOVINO
ŠLI SKOZI TRPLJENJE V VEČNO SLAVO!

NAŠA PRAVICA IN DOLŽNOST

Leta 1907, ko so se nad Evropo že zbirali težki oblaki prve svetovne vojne, se je v Stuttgartu vršil kongres II. socialistične Internacionalne, ki pa je takrat že bila skoraj popolnoma pod vplivom bodočih komunistov, pod vodstvom Lenina in Roze Luksemburg. Ta dva sta tudi skupno izdelala dodatek k glavni resoluciji tega kongresa, ki je razpravljal predvsem o militarizmu in vojni.

„Če se pojavi nevarnost izbruha vojne,“ pravi ta dodatek k resoluciji, potem je dolžnost delavnega razreda in njegovih parlamentarnih predstavnikov, da se poslužijo vseh najbolj učinkovitih sredstev, da preprečijo izbruh vojne. Ta sredstva bodo seveda različna z ozirom na različne razredne in politične razmere.“

„Če pa do vojne kljub temu pride, potem je njihova dolžnost, da posežejo vmes, delujejo za njen čimprejšnji konec in izkoristijo gospodarsko in politično krizo, da dvignejo ljudstvo v upor in pospešijo zrušenje kapitalističnega sistema.“

V tej resoluciji je vsebovana formula komunistične revolucije, kot so jo s takim uspehom med zadnjo vojno komunisti izvedli na naših tleh.

Dvajset let je poteklo od tedaj, in ker je danes že dokazano, da je na naših tleh v letih 1941—1945 divjala socialna, komunistična revolucija in ne neka osvobodilna vojna, odklanjamo vsakršno obtoževanje nas in tistih, ki so padli pod našimi zastavami.

Ni pa dovolj, da sebe in svoje opravičimo v svojih očeh, ker se komunizem vselej tudi poslužuje načela, da vsaka laž postane vsaj delna resnica, če jo človek le dovolj časa ponavlja. In vse to nas pripelje do vprašanja: Kakšne so naše politične emigracije in tudi slovenske politične emigracije?

Ker se krog ljudi, ki se še smatrajo za politične emigrante, venomer krči, je potrebna neka preureditev in prilagoditev novim potrebam in novim razmeram. Pri tem pa se ločujemo; in prav je tako. Kot nam je govoril pokojni škof Rožman, bi bilo silno dolgočasno, če bi vsi enako mislili.

Živimo kot svobodni Slovenci v svobodnem svetu. Nihče med nami nima pravice zahtevati ne lojalnosti ne pokorščine ne slepega capljanja za kakršnokoli ustanovo; tudi če je bila kdajkoli pravilno postavljena, pa se potem izživlja v novoletnih in velikonočnih poslanicah.

Sredi Ljubljane, na spomeniku Neznanege vojaka na Napoleonovem trgu stoji zapisano:

Ne vemo, kje si se rodil,
ne, kje te je vihar podil;
pri nas si pal,
da je naš narod 'z robstva vstal.

Antonio Orehar
Ramón Falcón 4158
Buenos Aires
Argentina

Buenos Aires, 8. marca 1965.

Spoštovani!

Prav lepa hvala Vam za vdanostne pozdrave, ki mi jih pošiljate iz tabora slovenskih protikomunističnih borcev v San Justo!

Vedno sem spremljal z zanimanjem Vaše delo in želim, da bi mnogo storili za ohranitev idejne jasnosti in stanovitnosti med borci in drugimi rojaki.

Posebej želim in molim, da bi se uredila prava povezanost in strnjenost v bratski ljubezni med vsemi, kateri ste se borili s tolikimi žrtvami, da stopite ob stran svojih umrlih bratov, ki so vse žrtvovali za skupni blagor slovenskega naroda!

S spoštovanjem!

Mons. Anton Orehar, l. r.

O tistih, ki so padali v mesecih maju in juniju 1945, pa ni nič neznanega! Kri so bili naše krvi, cvet naših polj, sok naše zemlje! Z nami so živeli, z nami rasli in upali, z nami korakali v zadnjih mesecih svojega življenja; naši so po isti krvi, po istih upanjih po isti trdni pripadnosti istim idealom!

Vi, ki niste z nami doživljali ne revolucije ne poslednjih dni, predno je železni zastor prekril našo Slovenijo; vi, ki ne veste, kako je človeku pri srcu, kadar si prikljiče v spomin imena in obraze bratov, sorodnikov, mladostnih znancev in prijateljev in mora ob vsakem imenu, ob vsakem spominu pomisliti: umorili so ga, zvezanih rok je padel pod strelom v tilnik, zagreblji so ga kot žival in zravnali so zemljo nad njegovim grobom; — vi, ki vsega tega niste doživeli, nas morda težko, ali sploh ne razumete.

Pokolj v juniju 1945 pa je in ostane najgloblje, najstrašnejše doživetje naše emigracije, neizbrisno znamenje, s katerim je usoda v tistih dneh zaznamovala naša srca in duše.

Ne iščemo maščevanja, ki je Gospodovo. Tisti, katerih rok se drži kri v juniju leta 1945 pomorjenih naših soborcev, sami vedo, da ni dišave Arabje, ki bi jim lahko oprala roke.

Z vso odločnostjo pa zahtevamo in bomo zahtevali zase pravico, da izpovedujemo resnico, da pred svetom in svetu povemo, kako in zakaj so leta 1945 umirali naši možje in fantje, pa pravico zahtevati, da nekje sredi Slovenije zraste en sam križ, ki bo stal na njihovem gnitju, križ v spomin tistim, ki se jih spominjamo

V LETU JUNAKOV 1965!

BEG IZ KOČEVSKEGA ROGA

(V spomin znanim in neznanim fantom, ki so bili pobiti v Rogu)

Leta revolucije so bila leta, iz katerih ima vsak svojo žalostno zgodbo. Moja se začneja takole:

Ob laškem razpadu so me mobilizirali partizani ter me vlačili s seboj iz kraja v kraj. Videl sem toliko groze in zločinov, da se mi je zagnusilo življenje med njimi; zato sem iskal prilike, da pobegnem. Nazadnje se mi je posrečilo. Takoj sem se javil domobrancem in se z njimi boril do konca. Odšel sem v Vetrinje kot tisoči drugih. Do tu je moja zgodba enaka mnogim drugim; od tu dalje pa se spreminja v grozo in trpljenje.

Vrnitev

29. maja 1945 smo se na ukaz poveljnika artilerijskega divizion, majorja *Hočevarja*, pripravili za odhod iz Vetrinja v Italijo, kakor nam je bilo rečeno. Okrog osmih zjutraj smo zapregli konje in se odpeljali do križišča Borovlje-Celovec-Beljak. Od tu smo ob desetih nadaljevali pot po boroveljski cesti. Angleži so nas spremljali s kamioni, motorji in tanki. Na desnem bregu Drave je bilo vse popisano s partizanskimi gesli. Partizanov nismo videli. Mislili smo, da nas Angleži spremljajo zaradi varnosti pred partizani.

Tako smo živčno vozili do postaje Podroščica. Nekoliko pred postajo smo morali konje izpreči in jih naložiti v železniške vagone. Potem smo morali vstopiti tudi vojaki. V vsakem vagonu je bilo 8 konj in 8 do 10 vojakov. Ko je bilo vse končano, so nas Angleži zaprli in vagone zaklenili.

To še ni bilo posebno hudo. Ko pa so se iz postajnega poslopja vsuli partizani, je postalo vsem tesno pri srcu. Partizanov je bilo nekako dvesto; največ Hrvati s tovarišicami. Šteli smo si v posebno srečo, da smo zaklenjeni, da tako ne bodo mogli do nas. Tepci smo zaupali Angležem; nismo vedeli, da smo zabiti zato, da ne uideмо komunistom. Iz Podroščice je vlak zavil proti Jugoslaviji; prva slutnja, da nekaj ni v redu.

V jeseniškem predoru je vlak ustavil. Zaškripale so ključavnice in zahreščala vrata. Zaslišali smo prerivanje in pretepanje v sosednjem vagonu. Tudi nas je obiskal dobro oborožen Hrvat. Zahteval je ure.

V našem vozu je bilo osem častnikov in dva podčastnika. Takoj smo sklenili, da se ne bomo izdajali in da se sploh ne poznamo. Vedeli smo, da bodo najprej planili po oficirjih. Transport je štel okrog 400 mož.

Po končanem ropu je vlak potegnil na jeseniško postajo, kjer nas

je sprejela množica partizanov in civilistov. Začeli so nas pretepali s puškinimi kopiti. Kdor ni mogel blizu, se je moral zadovoljiti s psovanjem. Mesto je bilo razsvetljeno in vse v napisih in rdečih zastavah. Tak je bil prvi pogled v rdečo svobodo po vojni.

V Kranju se je ponovilo isto. „Marš dol, svinje bele! Tu je vaša Italija, tam pa vaše taborišče Treviso,“ so vpili in kazali na približno petnajst minut oddaljene barake.

Odklenili so vrata. Spet pretepanje. Partizan me je odkril z močnim udarcem po glavi. Pred barakami smo stali cele tri ure, da so nam noge odrevenele. Na beg ni bilo upanja.

Drugi dan zjutraj je komisar imel za nas politično uro. Ni govoril o politiki, temveč nas je klel in grozil, da nas bo vse potolkel kot pse. Ko je ta končal, je pred nas stopil komandant taborišča, neki Štajerc, kapetan po činu; bivši jugoslovanski aktivni podnarednik. Ukazal je, naj oddamo orožje, če ga še kaj imamo, sicer bo vsak ustreljen, če pri kom pozneje še kaj najdejo. Javil se ni nihče; zato je oni vprašal: „Kdo se prostovoljno javi, da ga ustrelim?“ Spet vse tiho.

Prva žrtev

Ker je komandant vsekakor hotel krvi, je dal pred zbor pripeljati *Poldeta Komana*, pri katerem so prejšnji večer „našli“ pištolo in ročne bombe. Z na hrbtu zvezanimi rokami in ves krvav je stal dva metra od mene. Razmršeni lasje so mu padali na oči, okrog katerih je bil ves krvav, ker so mu očala razbili kar na njem. Pogumno je pričakoval konca.

Komandant se mu približa in ga sune s puškinim kopitom v prsa, da se opoteče. S težavo spet ujame ravnotežje. „Na tla!“ zavpije zver v človeški podobi še bolj razkačen, ker fanta ni s prvim sunkom zbil na tla. „Kako? Na trebuh ali na hrbet?“ ga pogumno vpraša Polde. „Na trebuh!“ zakriči bandit in odda nekaj strelcev v zrak, nato pa ga ustrelji v tilnik. Štirje domobranci, katere je poklical iz vrste, so ga odnesli v stran ter mu z golimi rokami skopali jamo. Vsak se je tiho poslovil od tega junaka. Tako je padel Polde Koman, naša prva žrtev.

Po tem dogodku se je začela splošna kraja vsega, kar nam je še ostalo od prejšnjih ropov. Vse smo razložili na plašče in po tleh; kdor je več imel, jih je več dobil po glavi. „Kje si dobil to uro, ta prstan? Svinja bela, partizana si ubil in ga okradel! Vsaj mrtvega bi pustil pri miru. Zdaj pa spet vračaš našo lastnino nazaj v kolektiv.“ Tako in podobno so hoteli dokazati, da krademo mi, ne pa oni nam.

Ob štirih popoldne so nas razdelili v skupine: častnike, vaške stražarje, partizanske dezertarje in mladoletne. Nato so vse pognali v barake.

Naslednji dan je prišel nov transport. Med njimi sem videl mnogo starih soborcev. V našo in sosednje barake so prignali dezertarje in domobranske prostovoljce.

Tovariš se ni dal ugnati Nalašč je omenil bele vrane, da bi štu-

Za temi mehкими griči blagoslovljene slovenske zemlje leži Kočevski rog, eno izmed naših narodnih svetišč, kjer počiva neiztrohneli spomin na najboljše, kar je slovenski narod dal vsemu človeštvu za zgled in opomin:
Nesmrtni slovenski domobranci

1. *junija* so odgnali častnike in propagandiste. Število se je skrčilo za nekaj sto mož. Vsi smo slutili njihovo usodo, kakor tudi, kaj bo zadelo nas. Bilo je le vprašanje časa, kdo bo prišel prej na vrsto.

Stražar nas je odpeljal v sosednjo barako k zaslišanju. Popisoval je mlad poročnik, doma iz Iga pri Ljubljani. Koliko časa in kje sem bil? Zakaj sem pobegnil od partizanov? Zakaj se nisem predal ob amnestiji?

3. *junija* so nas spet pognali na dvorišče. Pobrali smo, kar smo imeli. Bilo nas je kakih štiristo. Odšli smo skozi kranj na kolodvor. Najeta drhal nam je pripravila še lepše slovo kot je bil sprejem. Pljunki so nam kar deževali v obraz.

Po 50 so nas stlačili v živinske vagone ter nas odpeljali v Škofove zavode v Št. Vid nad Ljubljano. V Škofji Loki so nam pridružili še petsto domobrancev. Pri Medvodah smo morali izstopiti in se preseliti na drug vlak, ker je bil porušen most. Italijanski in nemški ujetniki so ga popravljali. V Zavodih smo spali kar na cementnem tlaku.

Naslednje tri dni smo bili na ogled komunistom iz vse Slovenije. Vsak bi najraje odvedel poznane v domači kraj, da bi jih tam mučili in pobili.

Hrana je bila ničeva. Oslabeli smo in dobili drisko. Tem zadnjim je bilo še posebno hudo, ker so jih na poti do „stranišča“ pretepali, da so

se komaj živi privlekli nazaj. Kdor je bil enkrat tam, ni več v drugič prosil.

Zasliševanj ni bilo konca. Nihče ni smel reči nič v obrambo, ampak samo potrditi njihove „obtožbe“. Kdor tega ni takoj storil, so ga tako dolgo bčili, da je „priznal“.

4. junij. Imeli so nas za prave pse. Prišli so partizani iz Ribnice in okolice. Bil je *Janez Šabor* iz Nemške vasi, *Tekavec* (fotograf) iz Ribnice, *Stane Otoničar* iz Zlebiča, *Oberstar* iz Sodražice, dalje dva brata *Arko* iz Sodražice. Vpili so nad nami, da smo izvržek človeštva in sploh nismo vredni, da živimo.

Zanimalo nas je, kaj bo z nami. Nekateri so nam pravili, da bo vsak poslan v svojo občino, drugi so nam modrovali, da bo vsak šel tja, kjer je bil na postojanki. Nekateri so nam govorili, da bomo morali na delo po pet ali več let, nekateri celo tako dolgo, da bo vse popravljeno.

Popoldne ob pol treh smo dobili prvo hrano: korenje in par rezin krompirja, vse nezabeljeno in neslano. Že pozno večer smo dobili isto.

5. junija je bilo spet novo popisovanje. Bilo je zelo natančno. Če si bil kaj pri beli gardi, koliko bratov imaš pri domobrancih, kraj in datum rojstva itd. Popisoval je *Janez Šabor*, drugi je bil nekje nižje od Ribnice in ga nisem poznal. Govorili so, da so Nemci vojni ujetniki; nas pa niti za te ne štejejo, ampak smo v njihovih očeh navadni psi.

Tega dne smo dobili neko čorbo ob enih in ob osmih zvečer. Po trikrat na dan smo morali ribati cementni tlak.

6. junija je bilo še več obiskov.

Po polnoči 7. junija so nas začeli klicati po imenih. Ker smo spali in se tudi nismo hoteli oglašati, so nas zgrda pognali pokonci. Sredi kapele smo se morali postaviti v vrsto in čakati, kaj bo. Kmalu so nas začeli po štiri ali pet klicati ven na hodnik. Vsakega posebej so preiskali. Nekateri so se morali sleči do nagega. Ves čas so nas pretepali s pasovi in palicami da je bilo groza. Jaz sem še posebno slabo naletel. V roke me je dobil neki partizanski bolničar. Moral sem se sezuti, mu dati bluzo in denarnico, ki pa je bila seveda že prazna.

Ker sem mu pri zaslišanju povedal samo ime, je takoj kar posivel. Stal sem pri zidu, on pa se je na ozkem hodniku obrnil proti meni in me začel brcati s težkimi gojzericami. Ker sem ostal miren, je prijel za puško in me začel suvati v prsa. Dihanje je postalo težavno. Potem je ukazal, naj poberem čevlje; čevljev pa nikjer. Na kupu sem našel enega, pri iskanju drugega. Pa sem bil prepočasen; zato so me začeli mlatiti s pasovi. In hodniku sem videl več drugih sotrpinov, ki so bili vsi krvavi.

Nekaterim so vrnili porcije, drugim celo nahrbtnike, večina pa je ostala brez vsega. Ko so vse prebičali, so nas nagnali nazaj v kapelo.

Okrog treh popoldne smo morali v vrsto po štirje in štirje. Prešteli so nas in odgnali na postajo, kjer so nas po petdeset spravili v živinske vagone. Vlak je odpeljal proti Ljubljani.

Na glavnem kolodvoru je vlak ustavil. Skozi špranje sem videl množico ljudi. Psovali so nas; vendar jih niso pustili blizu.

Po četrturnem čakanju smo nadaljevali pot proti Kočevju. Pri Grubarjevem kanalu smo morali ven in teči ob klavnici na drug vlak. Pri tem so nas neusmiljeno pretepali s puškinimi kopiti. Stražarjev je bilo zelo veliko.

Vedno jasneje smo vedeli, da bo naš konec smrt. Skozi vso pot smo čepeli po tleh. Le v Grosuplju sem pogledal skozi zamreženo okno, a mi je stražar takoj zagrozil, da me ustrelj, če se ne umaknem. Na manjših postajah vlak sploh ni ustavil, tako se jim je mudilo. Zrak je bil slab, da nas je dušilo.

Okrog šeste ure zjutraj, dne 8. junija so v Kočevju odprli prvo polovico vagonov. Čez pol ure smo prišli na vrsto tudi ostali. Gnali so nas skozi Kočevje v poslopje gimnazije. Najprej smo odšli v prvo nadstropje, takoj nato pa spet nazaj na dvorišče, kjer smo dobili zajtrk: sprieno zelje, nekaj fižolov, vse skupaj pa zmešano s smrekovimi iglami. Večino smo stresli na stranišče, partizani so se pa smejali in rekli: „To bo pa za one, ki pridejo za vami.“ Z dvorišča so nas odgnali v Dijaški dom. Natrpali so nas v zgornje sobe. Tu so nas še enkrat pregledali in nam pobrali vse, kar je bilo železnega: nože, britve in celo gumbе. Rekli so nam, da bomo zdaj zaslišani; a ker so je zgodilo, da so zaklali stražarja in ušli, moramo vse oddati. Iz istega razloga nas bodo tudi zvezali, a naj ostanemo kar lepo mirni. To je govoril *Jože Starc* iz Dolenje vasi.

Potem so začeli iz sobe jemati po 9 ali 10 domobrancev, jih odganjati v pritličje, kjer si je moral vsak zavihati rokave. Najprej so nam na hrbtu zvezali roke z žico, potem pa še po dva ali tri skupaj. Ko je bilo to opravljeno, so pograbili gorjačo in toliko časa udrihali po zvezanih, dokler niso našli poti v sobo za čakanje.

Čakanje je bil hujše od smrti. Žica se je zajedala v meso. Mnogim je postalo slabo in tako si moral poleg žeje, lakote in udarcev držati pokonci še svojega sotrpina.

Začeli so nas odganjati h kamionom. Nanje smo morali sami; najprej si pokleknil na zabo; potem zopet vstal. Na kamionu prav tako. Potem smo se morali obrniti nazaj in poklekniti. Ko je bil kamion poln, so zaprli vrata ter nas odpeljali proti Kočevju. Tu smo zavili na desno. Peljali so nas mimo gradu čez most. Po mojem je bila smer proti vasi Želna in dalje v gozd. Koliko časa smo se vozili, ne vem; zdelo se mi je zelo dolgo, ker me je rabelj ves čas nabijal z gorjačo, obenem pa stal na mojem hrbtu, ko je udrihal po drugih. Približno kilometer pred ciljem so kamioni ustavili, potem pa dvakrat obrnili. Rabelj je vprašal, če kdo ve, kje smo. Nihče ni odgovoril. „Kdo hoče vode?“ se je slišalo iz kabine. Nekateri so se oglasili, ker niso mogli več trpeti žeje. Namesto vode je zapela gorjača.

Tako so nas pripeljali v bližino morišča. Bombe so pokale in pele strojnice kot na fronti.

„Smo že na mestu,“ je zašepetal pred menoj klečeči fant.

Avto je obstal tako hitro, da smo omahnili kot morski val, ko se odbije od brega.

Vrata se odpro. Stražarji so dvignili palice. Sledilo je ostro povelje: „Prva vrsta naj sede!“ Priskočili so štirje rablji in sezuli drugo ga za drugim. Imel sem dovolj časa, da sem si ogledal ta prizor.

Od kamiona do jame je bila na novo vsekana pot, posuta z debelim, ostrim kamenjem. Ob poti so krvoločno čakali rablji na svoje žrtve. Na svoje lastne oči sem videl, kako so mučili *Antona Marolta*, doma nekje iz Suhe krajine. On in njegov sotrpin sta ležala zvezana na tleh, komunisti pa so jih s tako silo pretepali, da sta se vsa krvava oddihovala, vstati pa nista mogla. Pobili so ju kar tam ter ju odvedli v jamo.

Z mojim prijateljem sva bila zadnja na vrsti. Rabelj je stal pri kamionu in naju čakal. Ni imel časa, da nama odveže čevlje, zato je kar z nožem potegnil po jermenih.

Kar padla sva na tla. Obrnil sem se na desno in videl, kako naju je rdeči oficir opazoval. Srečala sva se z očmi, a on se ni ganil. Bil je *Janez Šega* iz Lipovca pri Ribnici, po domače *Špelkin*.

Zaslišal sem streljanje in vpitje komunistov: „Marš, svinje bele!“ Z gorjačami so nama pokazali pot do jame.

„Stoj! Tu je blok. Od kje si ti doma?“ Odgovorila nisva. Zaslišal sem kričanje: „Hitro se sleci!“

Razvezovali so nas petdeset metrov od jame; le po dva ali tri pare naenkrat, ker so se bali menda celo nagih domobrancev. Razvezali so le tiste, ki so imeli kaj vredno obleko. Druge so kar zvezane vodili do jame, kjer jih je podrl rafal.

Četudi strel ni bil smrten, si fantje niso mogli nič pomagati, kajti padec v globino petindvajset metrov, je še za zdravega človeka usoden, ne pa za nas, ki smo bili zvezani in ranjeni, povečini smrtno zadeti. Vmes pa so v jamo streljali s strojnicami in metali bombe.

Tako sem se slačil. Samo spodaj hlače sem imel še na sebi, ko pravi rabelj, naj kar grem, ker jih nimajo za kaj rabiti. Gledam ga, kot da ga ne razumem. Po glavi me je zadel s palico in sem stekel.

Ob robu jame me je že čakal komunist. „Od kod si? Koliko časa si bil domobranec?“ Stavil mi je še druga podobna vprašanja. Pred ustrelitvijo so nas tako spraševali zato, da so videli, če ima kdo zlate zobe. Izbili so mu jih kar z gorjačo. Jaz zlatih zob nisem imel, moje so mi pa pošteno omajali.

„Obrni se v jamo! Počepni!“ mi ukaže rabelj.

Storil sem, kot mi je ukazal.

On je zamenjal seržer in pomeril.

Krogla je šla nad glavo. Lasje so mi padli na čelo; vendar nisem

vedel, če sem ranjen ali ne. Kar skočil sem v globino. Med padanjem sem se z rokami ujel ob deblo bukve, ki je visela v jamo. Debela je bila kot močna žrd. Roke me niso obdržale; le toliko sem se zadržal, da sem drsel ob deblu, a še vedno padel s tako silo, da sem si presekala peto.

Ko sem tako obsedel v jami ob deblu, me izza skale ogovori še živ domobranec: „Umakni se od tam! V jamo streljajo in mečejo bombe.“

Dvignil sem se ter se splazil do njega. Vprašal sem ga, če je še kaj živih. Odgovoril je, da jih je tam nižje še precej.

Šel sem pogledat, a nisem ničesar videl; zato sem vprašal: „Je še kdo živ tukaj?“

Odgovora nisem dobil; pač pa vprašanje: „Branko, ali si ti?“

Spoznal sem ga, kakor on mene. Povedal mi je, da je v jami že pet dni.

Ko so se mi oči privadile teme, sem šele videl, kje sem.

Kup mrličev je bil tako visok, da sem le s težavo opazil sedem domobrancev, ki so ležali v stranski vdolbini na dnu jame. Med stokanjem so umirali. Spoznal sem le Vinkota, ki je bil najbolj pri moči. Ogrnjen je bil v bluzo iz šotorskega krila, glavo ovito v neke cunje. Kar sem mu videl obraza, je bila ena sama rana.

V jami je bilo zelo mraz. Z mrličev sem potegnil raztrgano in krvavo obleko, da sem se oblekel. Tako je bilo nekoliko bolje. Tudi vode ni bilo, da bi si pogasil obupno žejo. Začel sem lizati vlažne kapnike in tako vsaj nekaj kapljic dobil v razsušena usta.

Tako sem našel še nekoga, ki me je posvaril na bombe. Poleg njega je bila skupina okoli trinajstih, ki so še živeli.

Opazovali smo, kako so padale nedolžne žrtve v jamo.

Proti večeru je streljanje ponehalo.

Tisti, ki smo še lahko hodili, smo se posvetovali, kako bi se rešili. Vsak bi bil rad zunaj; pomagati pa si nismo mogli. Ko bi kdo prinesel vrv, bi se rešili vsi.

Ko se je stemnilo, smo zlezli na vrh gomile in gledali, kako bi prišli ven. Prvo noč nismo dosti mislili na izhod skozi odprtino, pač pa smo iskali stranskih rovov. Neki fant — menda se mu je od lakote, žeje in mučenja že bledlo — je rekel, da je tu že hodil in da ima jama stranski rov.

Začeli smo vlačiti trupla narazen. Začela so že smrdeti. Bila so že tako spolzka, da smo le s težavo lovili ravnotežje. Pod gomilo se je slišalo šumenje, kot da nekje v globini teče voda in pada v lahнем slapu. Ponoči so se trupla toliko razlezla, da smo zjutraj komaj prišli nazaj v skrivališča, dočim smo zvečer stoje prišli izza skal.

Čez dan so pripeljali še nekaj žrtav, potem pa so začeli z razstreljevanjem roba jame. Verjetno je duh trohnečih teles segal že iz jame same.

Prva detonacija

Ta me je razburila. Bil sem na preži, kaj komunisti počno, ko me zračni pritisk nenadoma vrže ob tla. V jamo se je vsulo kamenje. Sivkast prah je posul trupla kot s pepelom. Sledila je druga, silnejša razstrelitev, ki je v jamo vsula tako velike skale, da so trupla kar zlezla narazen.

Do večera so trupla skoraj popolnoma zamašila vhod za skalo. Ostala je le prav majhna luknja. S težavo smo se izkopali ven. Tista bukev je še vedno stala, kjer je bila; le njen vrh je bil bolj odmaknjen od stene. Tedaj nas je bilo še osem; imena treh se še spominjam, napisati pa jih ne smem. (Ohranjena so v zgodovinskem arhivu DSPB Tabor — op. ur.) Splezal sem po deblu z namenom, da ga pritisnem k steni, kajti od spodaj nismo mogli narediti nič. Nihče drugi ni mogel priplezati više kot tri metre, sam pa bukve nisem mogel toliko zamajati, da bi jo spravil k steni. Upanje na rešitev se je zamajalo.

Rešitev

Nekako ob treh zjutraj je bil skrajni čas, da nekaj storimo.

Rekel sem *Karlu*, naj še enkrat poskusi. Tudi zdaj ni mogel plezati. Začel sem ga porivati prav do vrha. Naslonil se je na rob jame; vsulo se je kamenje, a ven je prišel srečno.

Ko bi takoj skušal storiti isto, bi verjetno uspel; a sam sebi nisem zaupal, da imam še toliko moči.

J. J., močan, zdrav in nič ranjen fant ni zmogel.

Tedaj se pririne majhen fant, se zasuče in začne plezati. Tik pod vrhom mu zmanjka moči. Ko to vidim, se zavihtim za njim in mu pomagam kot prej *Karlu*. Rešen je bil... —

Končno sem se pripravil tudi sam...

Tedaj se je v jamo vsulo kamenje, da me je skoro odbilo od debla. Spodaj je zastokalo... Potem je bilo spet vse tiho... Kamenje je pokončalo nekaj siromakov, ki so spodaj čakali rešitve...

Še enkrat sem se spustil v globino. To bi bilo zame skoro usodno. Danilo se je; zato sta ona dva hotela oditi, da ju ne opazi straža. *Matevž*, kateremu sem prej pomagal ven, pa ni hotel iti brez mene.

Ko sem spet priplezal na vrh, je poiskal nekako dva metra dolgo palico, da me povleče ven. Stena je bila oddaljena; a ni bilo druge izbire, kot da sem se pognal od debla in s poslednjimi močmi grabil za trdnim oprijemom...

Tako sem bil iz najhujšega. Pošle so mi moči in edino *Matevževa* moč in palica sta me rešili. Polovico sem bil zunaj, polovico me je viselo v jamo. Koliko časa sem tako visel, ne vem; onadva sta me zvelkla od jame in me klicala, naj se zbudim... —

+

To je zgodba moje rešitve iz množičnega groba. Žalostna je. Še bolj žalostno pa je, ker je takih zgodb tako malo... — — —

POSLEDNJI POHOD

Pešaki s komoro so odšli. V dneh od 27. do 31. maja je na Vetrinjsko polje vsak dan priropotalo okoli sto angleških vojaških kamionov, da prepeljejo slovensko vojsko „v Italijo“. Zaupanje v zaveznike je bilo toliko, da je vojska slepo sledila vsem poveljem in se mirno vkrčevala na vozila

Vsak dan se je ob kamionih zbirala množica soborcev in sorodnikov, ki so se poslavljali od svojih dragih. Nikomur ni prišlo na misel, da je bilo to zadnje slovo od odhajajočih slovenskih fantov in mož. Iz njih grl je poslednjič zaorila pesem, zakaj vsi so nastopili svoj poslednji pohod — pohod v večnost.

Da je bila prevara popolnejša, so vojaški kamioni, naloženi s slovenskim življenjem, menjavali smer. Nekateri so vozili proti Sv. Heleni, drugi skozi Celovec, proti Velikovcu v Pliberk. Kratka je bila ta vožnja „v Italijo“. Po 20 kilometrih so fante raztovorili pri Sv. Heleni, jih iz ograjenega vrta pod močno stražo odvedli v živinske vagone ter izročili komunističnim rabljem.

Drugi so se vozili nekoliko več časa. Pliberk je oddaljen nekako 40 kilometrov od Celovca. V nobenem slučaju jih niso zapeljali naravnost na postajo. Raztovorili so jih prej, da nihče ne bi zaslutil podle prevare. Na odprtem travniku, ki je bil od vseh strani zastražen. Od tu so jih močno zastražene po desetinah vodili na postajo.

Z vso pravico smemo ta travnik, kjer so Angleži pred predajo pregledovali našo vojsko, imenovati „travnik slovenske krvi“. Skoro pet tisoč fantov je bilo odbrano na tem prostoru; pet tisoč na smrt zaznamovanih. Od tod je le redkim uspelo pobegniti; še manj se jih je rešilo na pohodu od Celja proti Teharjem, Hudi jami in Hrastniku.

Vsemogočni pa je hotel, da se je iz tega smrtnega pohoda rešilo vsaj nekaj očitidcev, ki so nam prinesli zadnje pozdrave naših soborcev in povedali resnico o njihovi usodi, mučenju in strašni smrti. Ti so nam povedali mnogo grozot; vseh podrobnosti pa ne bomo zvedeli nikoli. Samo Bog ve, koliko so naši fantje trpeli v tistih zadnjih urah svojega življenja in samo On ve, kako so se poslovili od tega sveta.

Dva travnika slovenske krvi imamo na Koroškem. Enega pri Pliberku, čigar sliko priobčujemo, in pa travnik pred postajo Sv. Helene v Podrožčici. Morda bomo kdaj smeli na teh krajih postaviti križ z napisom: „Tukaj je bil cvet slovenskega naroda izročen v roke morivcev“.

Kratek je prevoz naše vojske v Italijo. Večji del poti so fantje

opravili v pohodu, polnem zaničevanja, razočaranja in mučenja. Dolga je bila pot v Škofjo Loko, še daljša v Kočevje. Tisti, katerim je bilo prihranjeno nekaj dni več življenja kot drugim, so dospeli do Kočevja. Poznali so kraj iz borb in pohodov, toda tokrat so vedeli, da se tudi od Kočevja za vedno poslavljaajo. Ko so se vlekli mimo kočevske cerkve, so se njih prošnje dvigale k Bogu; že tedaj so svoje duše in vse trpljenje izročali Njemu, ki je vsemogočen in pravičen sodnik.

Kočevje je ostalo v ozadju; dan za dnem so se nove kolone zasramovanih slovenskih fantov pomikale v bližnje gozdove, v obronke Kočevskega Roga. Tam se je od nas poslovilo šest tisoč soborcev... Vdani Bogu in v trdni zavesti, da so se borili in bodo umrli za pravično stvar, so omahovali v množična grobišča.

Tehnični bataljon, policijski bataljon, topniški divizion, četrti polk, tretji polk, drugi polk in del prvega polka slovenske narodne vojske je končal svoj zadnji pohod v tistih nesrečnih majskih dneh leta 1945.

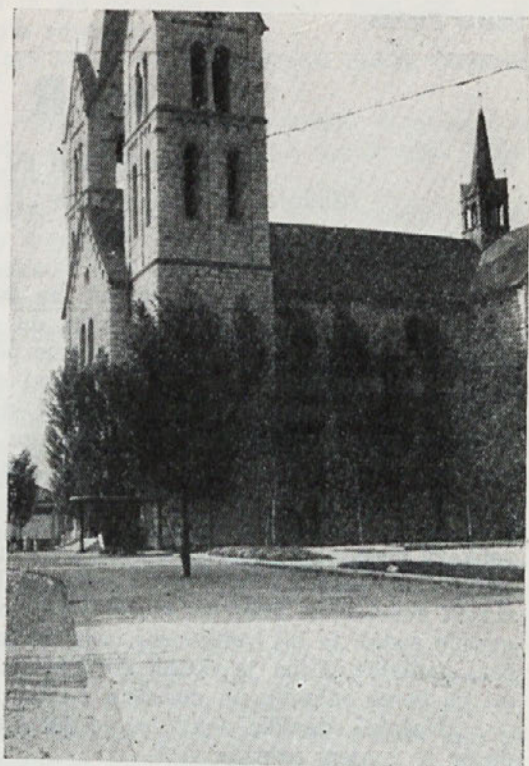
Travnike slovenske krvi so preorali. Na Vetrinjskem polju leto za letom zori žito. Tam ob robu pa stoji starodavna cerkev, katero so pred 20. leti dan za dnem obiskovali naši fantje in civilni begunci. Le tam v skromnem kotu te cerkve je zapisano, da so od tu odšli v smrt.

Dvajset let je za nami. Dvajset let! Vendar se dostikrat zdi, da so se ti nesrečni dogodki odigravali včeraj. Mlajši rod o vsem tem ve malo ali nič. Svojci pobitih doma v suženjstvu molče, ker o tem strašnem poboju ne smejo govoriti; mi v svobodi pa vse premalo mislimo na pravi pomen tega tako tragičnega dogodka slovenske zgodovine, ker nam je predobro.

Daj, prijatelj, pomisli vsaj malo na tiste, ki so pred 20. leti umirali, da mi danes živimo! Zamisli se nazaj v tiste majske dni pred 20. leti! Bil si eden izmed njih... Spomni se, prijatelj, na tisto pekoče sonce, ki je v ljubeljski ožini tako vroče pripekalo na umikajočo se množico, in dovoli, da spomini na to pekoče sonce v tebi požive tisto vdanost in posvetitev vzvišenim idejam, ki smo jih nekoč nosili v svojih srcih. Spomni se, kako si s prijatelji, ki že dvajset let trohne v kraških jamah, nekoč v žeji pil iz vetrinjske mlake... Spomni se vdanosti onih, ki so odhajali. Mar nam niso polni zaupanja klicali: „Na svidenje!“ Spomni se ljubezni soborcev pobitih, ki so zadnji dan zapuščali vetrinjsko polje, rekoč: „Gremo za njimi! Kamor je šla večina, gremo tudi mi; in če je to v smrt, gremo tudi tja!“ Kako močne besede vdanosti so to! Le junaki so zmožni takih besed in dejanj. Končno se spomnimo še žalosti preživelih. Iz spoštovanja do deset tisočev slovenskih mater, vdov in sirot porojamo letos v duhu v Vetrinje! Podoživimo ga v naši notranjosti in sklenimo, da bomo živeli za poteptane svetinje!

Ne obhajajmo te 20. obletnice v solzavosti! Obhajajmo jo s pono-

Po tej neusmiljeno trdi cesti, mimo Milosti božje, ki je z dobroto večne Pravice šla za njimi iz cerkve v Kočevju, so dolge vrste izdanih in mučeniških slovenskih domobrancev šle kot najboljši med najboljšimi na oltar junakov naše zgodovine

som, da smo Slovenci imeli tako velike junake. Združimo vse naše misli v mogočno molitev k Bogu, naj našemu narodu nakloni tako drago plačano svobodo. Bodimo trdno prepričani, da dan svobode nekoč pride. Toda tudi mi moramo delati in živeti za ta cilj.

V duhu pogosto poromajmo v Vetrinjo; ustavimo se pri krvavih mejnikih: v Radovljici, Crngrobu, pod Ljubnikom, v Brezarjevem breznu, na Mokreju, v Celju, Slovenjgradcu, Teharjih, Hudi jami, Hrastniku in Kočevju. To so zasuti studenci slovenske krvi. Zajemimo iz njih novih moči, da bomo vztrajali in delali skupaj.

To je najlepši dar, ki ga ob 20-letnici pokolja moremo pokloniti svojim soborcem.

Naši junaki ne iščejo slave; pozivajo nas, da v našem skupnem boju nastopamo enotno. Prijatelji, stopimo v to „leto Junakov“ duhovno prerajeni in obhajajmo ga najprej v svojih srcih, potem šele na zunaj!

S M R T

V spomin fantom IV. polka
(Zadnje poglavje iz cikla „Iz krvavih dni“)

Lepo je bilo, ko so nas nagnali na dvorišče.

Bila je vročina in bili smo lačni, da smo padali po tleh. Toda to ni bilo nič v primeri z zavestjo, da smo po dolgih dneh spet zunaj.

Nič nismo vedeli, kaj se bo z nami zgodilo; toda po četi do zob oboroženih komunistov, ki so čakali pri vhodu, smo jasno slutili, da je odločitev naše usode blizu. In vendar se je spet od nekod prikradla tista lepa misel, da bomo kmalu doma. Upanje je oživel in hrepenenje ni več peklo in bolelo.

Potisnili so nas v kot, da se še ganiti nismo mogli. Po vseh oknih velikega poslopja so se gnetli komunisti in se smejali. Kot da pričakujejo velikih iger. Le okno nad vhodom je bilo prazno, dokler niso vanj stopili komandant Miha in še dva rdeča oficirja. Eden, po vedenju in govoru sodeč, je bil ljubljanski izobraženec. V roki je držal velik sveženj papirjev. Miha je skušal dopovedati, da nas bo „tovariš“ klical, mi pa bomo odhajali na določena mesta.

„Najprej številka ena!“ se je zatresel Ljubljčanov glas, kakor da se je v njem oglasila vest.

Mladoletniki so se začeli prestopati na drugo stran, med oborožene komuniste. Trideset do štirideset jih je poklical. Potem je utihnil, kot da bi ga bilo sram...

Nas pa je bilo tri tisoč dve sto...

„Zdaj pa številka dve!“ je poudaril Miha in oni drugi je spet klical imena. Morda se nas je premaknilo osemdeset, ki smo bili tako srečni, da nas niso poznali in nismo bili posebej zaznamovani.

Obojih skupaj nekako sto dvajset; od tri tisoč dve sto...

„Številka tri“...

Trudno so stopali fantje na sredo dvorišča, se za hip ustavili, da so si jih oni z oken lahko ogledali, potem pa so omahnili na drugo stran. Nihče ni ničesar želel; samo da še pride konec.

Nad dve uri je komunist klical imena. Le redki so še ostali. Kakor izpuščene trave po košnji. Strah jih je spreletel, ko je oni na oknu utihnil. Radi bi za onimi, ki so odšli na drugo stran vodnjaka, kot da bi padali v grob.

Brez poziva so zdrseli preko dvorišča. Vsi naenkrat. Morda jih je bilo dvajset. Tedaj je nad njimi hripavo zarjul komandant Miha. Vsem nam je zledenela kri.

Obstopile so jih straže in jih potisnile v bunker; med one, ki so v blatu in krvi čakali, da jih odvedejo v noč...

Spoznali smo, da so številke, ki so jih pripisali našim imenom, naša obsodba.

Izginil je Ljubljčan; tisti, ki je bral naša imena, in ki nam je tolikokrat sladko govoril, da ne bomo sojeni tako, kakor smo domobranci zločinsko sodili partizane.

Fantje, ki so bili zaznamovani s številko 3, so se vrnili v grad. Nemo so drseli po hodniku v pritličju in skrivaj gledali skozi okna. Pogledi so se srečavali. Razumeli smo besede slovesa...

Nismo se videli nikoli več...

Za njimi so tudi nas, ki smo nosili številki 2 in 1, nagnali nazaj v sobe.

Zvečer, ko je bila tema in je le luna zvedavo gledala skozi oblake, so iz bunkerja tiho, skrivnostno drseli koraki... Slišali smo jih, vedeli, kam gredo, a to bolelost držali zase kot skrivnost... —

Od tistega dne se je vse spremenilo. Dnevi so bili lepi kot še nikoli poprej. Zastonj iščem enakih danes, ko mi je dobro in je že daleč od tistega časa, o katerem morem komaj misliti, da je bil resničen.

Nič nam ni težilo srca; ne bolečina, ne želja, še manj sovraštvo in maščevanje. Srca so bila prazna za svet, toda polna tistega tihega miru, ki ga daje nebo.

To so bili dnevi, o katerih premnogi malo vedo in nočejo misliti nanje. Strah jih je, ker so slabiči; manjka jim zavesti, ker niso šli skozi ogenj; trepetajo pred svetom, ker niso videli umirati bratov...

Kdor pa je bil takrat med nami, je videl, da je smrt stala tam ob vrtnih vratih, tam poleg bunkerja pod drevjem in čakala... Kadar se je ponoči oddaljil korak in se izgubil na pesku, mu je sledila tudi smrt... —

+

Čez sedem dni se je neskončno dolga vrsta fantov, ki so imeli številko 3, vila po grajskem vrtu. Nismo jih videli. Morali smo se vreči na tla. Slišali smo samo, kako izginja korak. Tako tiho in mirno je bilo vse tam zunaj, da ni bilo slišati drugega kot truden korak ob Sori. Spreдай in zadaj dolge vrste sklonjenih in izbičanih vojakov-domobrancev pa je stopala smrt in slednjega zaznamovala na čelo...

+

Šest dni za temi so mladeniči s številko 1 stopali po isti poti.

Naslednji dan, popoldne 14. junija, je odšla številka 2.

Kakor duhovi smo omahnili na cesto. Lačni in izčrpani, da smo se komaj držali pokonci. Pa so nas pognali v tek in vojaški marš. Fantje so padali v prah in pesek; komunisti pa so bili po njih kot nekoč

Judje po Kristusu. Slovenske vasi še niso videle tako žalostne vrste ponižanih sinov, kot so jih gledale tiste dni. Saj nismo bili več ljudje. Za vsako besedo, za vsak šepet, za vsak pogled, ki se je ločil od prašne ceste in krvavih, tresočih se nog ter splaval čez bližnje vasi, je udarilo kopito v hrbet. Pred nami je stopala desetina zvezanih, ki so jih privlekli iz bunkerja, za nami gruča kmetov, ki so jih prignali iz zaporov iz bližnjih vasi.

Videl sem, da je po vrtu priteklo dekle s košaro kruha v rokah, da bi nam ga razdelila. Komunist je naperil puško nanjo in jo z najgršimi besedami odgnal. Košara ji je padla iz rok. Naslonila se je na jablano in jokala. Lažji je postal naš korak, ko smo videli, da dobro slovensko srce še čuti z nami...

Pri Medvodah je ob cesti stal prileten kmet. Med nami je opazil sina. Vrgel se je proti njemu; a še preden ga je dosegel, je po njem padla puška, da je omahnil za cesto. Spet so tekle solze. Obema. Očetu in sinu; pa tudi nam, ki smo razumeli bridkost.

V št. Vidu smo se zlili v veliko množico zaradi pravice obsojenih, ki niso govorili. Le topi pogledi so boječe naznanjali, da je to kraj, nad katerim noč in dan plahuta smrt... — — —

Emil Savelli

Z domobranci po Primorskem in Notranjskem (Nadaljevanje)

Nadaljevali smo pot in dne 22. decembra zasedli Ajdovščino in Vipavo. Za nami pa so zasedli srbski prostovoljci št. Vid, Razdrto, Postojno, Ilirsko Bistrico, št. Peter na Krasu, četniki pa Semožeče, Šturje, Sežano, Štanižel, Sv. Križ pri Ajdovščini, Črniče in Šempas.

27. decembra so partizani napadli Ajdovščino. Bili so odbiti. Ponoči so pa ajdovski domobranci zapustili mesto in potolkli partizane v Lokavcu in Slokarjih. V divjem begu so partizani zbežali čez Čaven v Trnovski gozd. Domobranci so imeli 1 mrtvega in 3 ranjene. Tej borbi je poveljeval stotnik Egger, ker sem jaz imel hudo vročino. Ko sem se pozdravil, sem začel razpošiljati na vse kraje patrole, da bi malo otipali, kje se partizani najraje držijo.

Krasa partizani niso marali. Zato tudi na Krasu ni bilo resnih borb. Najbolj prikladen teren za nje je bil Trnovski gozd, kjer so imeli kaj hitro stik z gorenjskimi partizani, ki so bili bolj borbeni. Zato smo se začeli pripravljati, da napademo partizane kar v njihovem rajju.

Prvi napad ajdovskih domobrancev je veljal Colu. Napad na Col je bil težak, ker je Col na hribu. Zato je bilo potrebno napad dobro pripraviti.

To se je zgodilo 16. januarja 1945. Ob dveh ponoči smo jo mahnili na **Vrh-polje**. Na hribu nad Vrhpoljem sem postavil dva težka minometa in dve strojnici. Partizani so nas zapazili, ker se je že zdanilo in začeli z vso silo streljati na nas. To sem jaz hotel izzvati, da bi lahko izpeljal načrt. To pot nisem želel, da bi partizani takoj zapustili Col, ker bi moj načrt splaval po vodi. Fingirali smo obrambo in streljali tjavendan, dokler nista nadporočnik **Langus** na desnem krilu in nadporočnik **Janežič** na levem krilu prišla na določen položaj v gozdu.

Ob 2h popoldan se je začela prava borba. Dva tanka sta bruhala topovski in strojnični ogenj na Col, Langusovi so tudi z desnega krila divje pritiskali, ravnotako pa tudi moji minometi in strojnice pod poveljstvom poročnika **Velikonje**.

S Cola je prenehalo streljanje in partizani so se v gosjem redu začeli umikati proti **Otlici**. Toda o — joj! Ko so si najmanj mislili, je iz levega krila planila Janežičeva četa (t. j. bivša moja četa), se v jurišu zakadila med partizane in jih v nekaj minutah pokončala. Zasedli smo Col in postavili tam postojanko.

Z zasedbo te postojanke je bil partizanom onemogočen prehod iz Trnovskega gozda na Kras. V tej borbi, ki se je vršila pod mojim poveljstvom, je bil ranjen en naš vojak, padel pa ni nihče. Partizanov je padlo 17.

S tem je bila šele odigrana overtura borb primorskih domobrancev. Velika in trda borba se je začela šele v februarju 1945. Dne 2. februarja 1945 so ajdovski domobranci pod mojim poveljstvom (čeprav je bil poveljnik bataljona stotnik **Derganc**) odšli na Col, odkoder smo dne 3. februarja krenili čez porušeni **Petelinjek** proti **Otlici**.

Na Colu mi je tamošnji župnik stavil 20 litrov vipavca, da ne bomo prišli na **Otlico**, niti se ne bomo mogli približati **Sinjemu vrhu** (1100 m). Res je, da so Nemci velikokrat poskušali priti čez **Sinji vrh**, pa jim do takrat nikoli ni uspelo.

Meni podrejene četne poveljnike sem opozoril na nevarnost in jim priporočil previdnost. Na čelu bataljona sem prešel vas **Petelinjek**. Nekako 500 m za vasjo se je s **Sinjega vrha** oglasila strojnica. Določil sem nadporočniku **Janežiču** mesto na levem krilu in **Langusu** na desnem. Partizani so (pod poveljstvom **Janeza Hlebanje**) vedno huje udarjali po mojih, niti opazili pa niso, da sta jim **Janežič** in **Langus** že ob boku. Moji trije minometi so zmetali vsak po 12 granat zaporedoma na vrh **Sinjega vrha**. V zmedi so partizani začeli padati kot muhe; deloma zaradi mojih minometov, deloma zaradi bočnih napadov **Langusove** in **Janežičeve** čete. Stava je bila dobljena; kar Nemcem ni uspelo, so dosegli domobranci. **Sinji vrh** je padel; trije domobranci lahko ranjeni in pot v **Trnovski gozd** odprta.

Od **Sinjega vrha** pa do **Otlice** je borba zelo popustila, ker sami partizani niso mogli dati odpora zaradi preobilice mrtvih in ranjenih, ki so jih hoteli odpeljati. Ker je pritisk domobrancev bil le prehud, so nekaj mrtvih kar pustili na terenu in odpeljali ranjence in mrtve oficirje in komisarje. Da pa je bilo število mrtvih in ranjenih veliko, pričajo sami **Otelčani**

in celo sam partizanski poveljnik **Janez Hlebanja**, s katerim sem pred tedni prišel v stik v San Paulu.

On sam, ki se je od leta 1941 boril na strani partizanov — in je še danes ponosen na to —, je po štirih letih borbe proti kapitalistom danes eden največjih kapitalistov v San Paulu. Ima industrijo s skoro 300 delavci in blizu 1 milijardo krajcarjev gotovine...

Iz Otlíce smo krenili na **Vojsko**. Vso pot ni padel en strel. Med potjo se nam je pridružil sam partizanski radio-obveščevalec, ki je partizanom dajal nalašč napačna poročila, da smo mi lahko brez odpora zasedli Vojsko. Ponoči so partizani napadli Vojsko, vendar so jih domobranci, kljub temu da so bili utrjeni od dolge hoje, zapodili v beg. Zaplenjeno je bilo nekaj strojníc nemškega izvora, radio oddajna in sprejemna postaja, precej pušk in konj. Bilo je precej pribežnikov-partizanov, ki so skriti v gozdu čakali našega prihoda in se nam priključili. Po izjavi Otelčanov je v tej borbi bilo nad 50 partizanov mrtvih in nad 20 ranjenih. Njihov poveljnik **Janez Hlebanja** pa samo to pove, da so bile njihove izgube zelo velike. Iz Vojskega smo krenili v **Idrijo**, od tam pa čez Črni vrh in Col nazaj v **Ajdovščino**.

Po tej štirinajstdnevni akciji smo imeli lep čas mir. Ostanek meseca februarja in marca ni bilo posebnih akcij. Poveljstvo bataljona je prevzel zopet major **Janko Debeljak**, ki zaradi želodca ni vodil borb. V marcu leta 1945 se je ta bataljon pretvoril v 1. udarni polk v **Jadranskem Primorju**, katerega poveljnik je bil bolehní major Debeljak, ki pa je poveril poveljstvo operacij meni z naslovom „operativni poveljnik prvega slovenskega udarnega polka v **Jadranskem Primorju**“. To v stvari ni nič pomenilo, ker sem večino akcij, — predvsem pa najtežje operacije — vedno le sam vodil.

Tik pred koncem vojne mi je major Debeljak zapovedal zadržati partizansko prodiranje čez Trnovski gozd na Goriško in proti Trstu. Poročila, ki sem jih dobil, so bila napačna. Ne vem ali mi je on namenoma dal napačna, ali jih je pa že napačna dobil. Rekel mi je, da 300 partizanov prodira skozi Trnovski gozd, da bodo napadli **Ajdovščino** ali pa Col in se prebili do Trsta.

Naslanjajoč se na to poročilo, sem vzel na Otlíco le dobro četo (180) vojakov: 40 vojakov pod poveljstvom nadporočnika **Langusa**, 40 pod poveljstvom nadporočnika **Janežiča**, 40 pod **Mali-jevim** in 20 pod **Velikonjevim** poveljstvom.

Dne 26. aprila ob 5h zjutraj so nas partizani napadli. Udarili so najprej na naš center, ki ga je branil nadporočnik **Mali**. Ko tu niso uspeli, so udarili na oddelek nadporočnika **Janežiča**. Tudi tu niso uspeli in so udarili na Nemce v vasi **Planina** pri Čavnu. Nemci so popustili in se umaknili v **Slokarje**. Nenadoma sem dobil poročilo, da je **Janežič** obkoljen. Partizani so namreč zasedli od Nemcev izpraznjeno **Planino** in udarili **Janežiču** v hrbet. V zadnjem trenutku je uspelo **Janežiču** izvleči se iz obroča in priti do nas. Položaj je bil obupen. Partizanski pribežnik **Krapež**, ki je v tej borbi pribežal k nam, mi je povedal, da sta nas napadali XXX. in XXXI. divizija, ki je imela 3 topove. Tudi jaz sem po moči ognja sodil, da

mora biti partizanov več kot 300. V resnici jih je bilo 2400, nas pa 180. Poslal sem v Ajdovščino patrolo s prošnjo za pomoč 500 vojakov.

Med tem smo odbijali napade, dokler se je dalo. Strojnicam je zmanjkalo olja in že sem bil prepričan, da je prišla naša zadnja ura. V boju za življenje in smrt sem zapovedal zmetati vse granate med partizane in organizirati umik. Med našim umikom je tudi partizanski pritisk popustil.

Po izjavi g. Prunka, ki je bil takrat prisilno mobiliziran, so partizani dobro vedeli, da vodim borbo jaz. Zato so v zadnjem trenutku spremenili načrt in šli pod Nanos in ne preko Ajdovščine v Trst. Tudi oni so bili prepričani, da ne bodo uspeli premagati domobrancev in so v zadnjem hipu menjali načrt. Borba je ostala neodločena, glavni cilj pa dosežen; namreč zavreti napad na Ajdovščino.

Po krivdi napačnega poročila sem v tej borbi izgubil enega oficirja — nadporočnika Malija — in 29 vojakov — cvet slovenske primorske katoliške mladine. V nobeni borbi s komunisti nisem imel tako visokih izgub. Vsi častniki in vojaki so se borili kot levi proti štirinajstkratni premoči. to borbo sem zaključil bojevanje na slovenskih tleh.

Dne 30. aprila smo zvedeli, da se je nemška SS iz Idrije, Črnega vrha in Cola umaknila v Gorico. Ko so korakali proti Ajdovščini, sem dobil od majorja Debeljaka povelje, da moram vse Nemce razorožiti in razorožene poslati Angležem, ki so bili že v Furlaniji.

Major Debeljak se je skril k srbskim četnikom, tako da je ta nevarna naloga ležala le na mojih ramah. Ob desetih zjutraj so slovenski domobranci v Ajdovščini pod mojim poveljstvom razorožili 2 bataljona nemške SS ob navzočnosti civilnega prebivalstva in s tem zamašili usta vsej partizanski propagandi in njihovemu junaštvu. To trditev lahko potrde vsi v Argentini živeči primorski domobranci.

Zgodovinsko dejstvo je, da Slovenija še nikoli prej ni videla, in verjetno ne bo več videla tako odlične vojske, kot so bili slovenski domobranci. Danes se ves svet trese pred komunizmom. Mi smo svetu pokazali pot. Če na tej naši poti nismo uspeli, ni naša krivda. Greh, ki so ga Angleži in Amerikanci zakrivali, morajo danes drago plačevati.

Slava hrabrim borecem!

INVALIDNI FOND Z. D. S. P. B. TABOR

ZDSPB Tabor je za veliko noč 1965 poslala v Avstrijo, Švico, ZDA, Argentino in Slovenijo 450 dolarjev (od tega 100 dolarjev v Argentino) invalidom, bolnikom in vdovam. Darovalcem Bog plačaj!

Bog — Narod — Domovina!

Branko Pogačnik

Dobrova ob začetku revolucije

(Nadaljevanje)

Po ustanovitvi Slovenskega domobranstva so Dobrovčani spet zasedli župnišče. Posadka je zrasla na 97 moških, ki so razen šestih bili vsi iz dobrowske občine. Zavedali so se svojega poslanstva, zato so še naprej budno pazili na svoje področje, ki je obsegalo Podutik, Toško čelo, Osrednek, Hruševo, Babno goro, Ključ, Brezje, Dobrovo, Podsmrežo, Kozarje, Vrhovce — vse do Ljubljane, in Barje do Ljublanice. Večkrat smo odšli preko nemške demarkacijske črte k Sv. Katarini, na Osolnik, na Šmarno goro, v Črni vrh, Žiri in drugam. Pozimi 1944 smo se udeležili borb s komunisti na Pasji ravni blizu Črnega vrha. Nemci te vneme niso bili veseli in so nam večkrat prepovedali prehod, ustaviti pa nas niso mogli.

Da smo domobranci 19. čete stvar jemali resno, so partizani dobro vedeli. V jeseni 1943. leta se je tu in tam še pojavil kak kurir; večjih premikov pa ni bilo. V Ključu so zasačili nepoznanega kurirja, ki je padel in bil pokopan na Dobrovi.

Partizani so hoteli fante prestrašiti, ali pa celo pokazati svojo hlabrost. Pozno v oktobru 1943. leta so postavili zasedo pri Peklenskem mlinu, ob mostu čez Mali graben.

Zasedi sta bili dve: ena ob vodi pod cesto, druga v bregu nad njo, komaj pol kilometra od postojanke.

Noč je bila svetla kot dan. Prehod čez most je bil nevaren, a vsakodnevne patrole so fante navdale z občutkom popolne varnosti.

Tako tudi ta večer. Patrola petih moških, ki jo je vodil kaplar O. P., se je brezskrbno vračala z Osredka. Komaj so prekoračili most, je počilo v grmovju ob reki, iz brega sad cesto pa se je nanje vsula toča iz mitraljeza. Fantje so poiskali kritja; vodja patrole pa, ki ga je „malo imel“, je bil tako korajžen, da je stekel po cesti in planil v breg, od koder so partizani napadali. S tem jih je tako zmedel, da so pustili mitraljez, zaboj municije, kup ročnih bomb in nekaj pušk, sami pa so mimo šimca in Potočarja odvihrali proti Ključu.

Kmalu po Novem letu 1944 so se vojaki prav tako vračali s patrole. Pri omenjenem mostu je nekdo zaslišal šum više gori ob vodi proti hribu. Postali so in prisluhnili. Ker ni bilo ničesar več čuti, je strojničar oddal rafal po grmovju; in so odšli. Drugi dan so nekaj sto metrov pod cesto našli mrtvega kovača Erbežnika iz Kozarij, ki je bil aktivist OF že od začetka.

Tako so Dobrovci dokončno očistili svoj teren.

Zelo uspešni so bili pri zasledovanju terencev; pri tem so jim največ

Vrhovni poveljnik general Leon Rupnik se četovsko rokuje s krabrim poveljnikom 19. čete Slovenskega domobranstva poročnikom Silvom Knupležem, ki so ga komunisti po izročitvi v Teharju dobesedno razbili na kosce. — Mali domobranec, ki je prisostvoval temu pozdravu, je danes mož, in ne bo nikdar pozabil, da sta oba mučenca junško dala življenje za Boga, narod in domovino.

pomagali seznami, ki so jih našli po podzemskih bunkerjih; pa tudi nekateri prijeli terenci sami, ki so na vsa usta tožili druge, da bi sebe oprali. Na splošno pa so bili zelo zakrknjeni in niso priznali niti tistega, česar so jih drugi dolžili. Delo dobrovskih domobrancev so najbolje ocenili rdeči kurirji sami, ki so imeli te hribe za najnevarnejše prehodno področje.

Zadnjo večjo borbo so Dobrovčani bojevali v noči od 28. februarja na 1. marec 1945.

Popoldne 28. februarja smo dobili poročilo, da so se partizani pojavili v gozdu med Vrhnikom in Horjulom. Proti večeru je prišlo drugo poročilo, da se je dolga kolona pomikala ob Horjulščici proti Brezju. Poveljnik je poslal 40 mož močno patrolo v Brezje, da tam dobi točnejša poročila, potem pa napravi засedo.

Mračilo se je, ko so fantje dosegli vas. Na zahodni strani so iz hiše gledali proti mostu, kjer je togotno lajal Korunov pes. Ko so nekateri tako čakali v zasedi, da sprejmejo partizane od horjulske strani, je nenedoma zaropotalo po vsej vasi obenem. Partizani so že bili v vasi, preden so tja prišli domobranci.

Očitno so hoteli domobrance zajeti žive. Če se prav spominjam, sta bili to Cankarjeva in Gregorčičeva udarna brigada. Njihov načrt je pro-

padel v nekaj minutah, ko so jih fantje opazili na vzhodnem delu vasi. Rdeči so se razbili med hišami, domobranci so jim sledili od vogala do vogala. Za partizane je postalo prevroče in so se hitro potegnili proti Bezenici in Babni gori. Trije so bili ranjeni.

Tudi med domobranci je bila zmeda, česar je bila največ kriva gosta megla; fantje so se bili pa tudi že odvadili resnega spopada z nasprotnikom.

Ko so se spet zbrali, so udarili na sled za partizani. Nesreča je hotela, da je med tem prišla iz Brezovice četa grških prostovoljcev in postavila zasedo med domobranci in partizane.

Prepričani, da so naleteli na partizane, so Dobrovčani z vso silo udarili po Grkih. Razvil se je ogorčen boj, ki je trajal do jutranjih ur. Nekako pet ur so drug drugega metali z brega na breg. Grki so bili v premoči; toda odnehal ni nihče. Spoznati se niso mogli, ker so imeli Grki drugo parolo kot domobranci, ki so zapustili postojanko že prejšnje popoldne.

Ob treh zjutraj je poveljnik zbral še preostale vojake in skupaj s pomočjo iz Ljubljane odšel na pomoč. Tudi ta vod se je le s težavo približal Grkom.

Žalostno je bilo spoznanje, da so se protikomunisti bili med seboj, partizani pa so mirno odšli preko Babne gore na Belico, od koder so se umaknili šele zjutraj.

Poveljnik Grkov je dal domobrancem lepo priznanje, rekoč: „Ves čas smo imeli občutek, da nekaj ni v redu, kajti partizani se ne bore tako!“

Domobranci so imeli tri ranjence, med katerimi je bil najtežje ranjen moj brat Ciril. Tudi Grki so imeli tri obvezane.

Trudni so se vračal dobrovski fantje iz te svoje zadnje borbe. Živo se spominjam Toneta Zalaznika iz Brezja, ki je tedaj glasno dejal: „Fantje, boste videli, kako bomo mi še gor plačali, ker smo domobranci!“ Nihče tega ni jemal resno; toda Tone je to prepričanje nosil v sebi in ga odnesel v grob nekam v teharske gozdove.

Poveljnik Vaške straže, pa tudi domobrancev na Dobrovi je bil poročnik Silvo Knuplež, doma iz Štajerske. Zanimivo je, kar je nekdo iz poveljstva (imena se ne spominjam) ob priliki druge obletnice ustanovitve postojanke dejal kot poklon Knupležu: „Dobrovci so tako trmasti in zagriženi klerikalci, da v Ljubljani nismo upali najti človeka, ki bi med njimi kaj opravil. Poslali smo Silva in mu je uspelo, da vseskozi dobro vozi!“

O tej „trmi in zagriženosti“, na katero takrat nihče izmed pravih domobrancev ni niti pomislil, bi se dalo danes marsikaj zapisati, a se za 20-letnico naše tragedije ne spodobi. Morda kdaj pozneje, če se nekatere vroče glave ne bodo streznile in ohladile; tedaj bo pa treba spregovoriti tudi resnico, ki za nekatere ni zgodovina...

V SENCI DOLOMITOV

(Nadaljevanje)

Ko je prišel otrok, sta ga skrb in utrujenost, ko je bil pri hiši za vse sam, toliko zmagali, da je na nočne obiskovalce kar pozabil.

Čez dober teden je odpeljal v mlin; spotoma se je ustavil tudi v župnišču, da se zmeni zaradi krsta. Pri župniku je naletel na Logarjevega. Srečanje z njim ga je zmedlo. Tako je zardel, da je očitno pokazal, da je med njim in Janezom nekaj po sredi. Župnik je to opazil, zato je hotel hitro izgladiti zadrego.

„No, Janez, kaj pa je zdaj?“

„Spet fant,“ se je odrezal Sojar.

„Koliko jih že imaš?“

„Sedem — sami hlačmani,“ je bil ponosen Sojar. „Sedem fantov, sedem gruntov,“ je še dodal.

„Hudirja, še bo vojska!“ se je zasmel gospod in iskal papir, da bi zapisal, kdaj Sojar želi imeti krst.

Logarjev se je odpravil. „Da ne bom motil,“ se je poslovil.

„Bova takoj opravila,“ je zaradi lepšega dejal Solar. Logarjev ga ni več slišal.

„Dober fant; takega ni v celi fari,“ je odhajajočega pohvalil župnik.

Sojar je pogledal za njim in molčal.

„Le kako se je mogel takrat tako nesrečno spozabiti! Pa pustimo to, dolgo je že tega...“ je župnik še naprej bolj hvalil kot grajal.

„Gospod... pa mu res verjamete?“ je Sojar pogledal s široko odprtimi očmi.

Takoj je vedel, da je rekel preveč, kajti gospod bo hotel zvedeti vse. Po vesti je storil svojo dolžnost. Odleglo mu je, kakor da bi se mu s srca odvalil velik kamen.

„Zakaj pa ne?!“ je bil župnik vidno užaljen.

„Gospod župnik! Ko bi vi vedeli, kar vem jaz, bi govorili drugače!“

„Sojar, povej, kaj veš!“ je župnik dejal tiše in zaprl okno.

„Zaenkrat samo v spovednici.“

Odšla sta v cerkev. Sojar je najprej opravil spoved, potem pa povedal tudi svojo skrivnost.

Župnik je omotičen odhitel v svojo sobo in zaklenil vrata. Ta dan mu ni bilo za nikogar več; bi ga ne mogel sprejeti kot duhovnik. Zdaj se mu je posvetilo, zakaj je Logarjev vedno tiščal v župnijske knjige

in si izpisoval imena. „Prvi boste na vrsti vi...“ mu je šumelo po glavi.

Odslej je Janez še vedno prihajal, opazil pa je, da se je župnik napram njemu spremenil. Govoril je o vsakdanjih dogodkih, izmikal pa se je pogovoru o stvareh, ki sta jih včasih pregledavala od vseh strani.

Logarjev ni črnil besede. Obsodil je župnika in Sojarja ter ju vpisal v svoj seznam... —

Večer na polju

Ko je ozelenel hrib, je bilo takoj očito, da ne bo ostalo samo pri besedah.

Tiste, ki so znali kaj misliti, je zaskrbelo, v kaj se bo to tajno upornišтво sprevrglo in kakšen bo konec.

Nobena noč ni bila več mirna. Če se niso pojavili na vasi, so s silo izropali zakotnega kmeta. Italijani so jim sledili, a nikoli nobenega našli. Zvižgov in znamenj z baterijami, ki jih ni nihče razumel, je bilo dosti vsak večer. V odgovor so Italijani zapovedali policijsko uro od šestih zvečer do šestih zjutraj. Nihče ni smel na cesto; dostikrat še na domače dvorišče ne. Patrole so jezno hodile po cestah in pregledovale po hišah. Vse je bilo v strahu.

V to zmešnjavo je šel Logarjev na delo. Kot občinski uslužbenec in italijanski zaupnik je imel dovoljenje, da se je smel gibati povsod in ob vsakem času; tudi zvečer, ko nikogar drugega ni bilo na spregled.

Na vse kriplje si je prizadeval, da bi čim več fantov spravil v gozd. Vedno je pritiskal za njimi; posebno tistimi, ki so bili navdušeni za kaj novega. Niso vedeli, kaj hočejo; toda stari red je bilo treba obrniti na glavo. Tako jih je bil naučil Janez sam.

Zadnje dni aprila se je odločil Laznikov Peter in odšel. Za njim sta zmanjkala Skopčev Slavc in Zidarjeva Vera. Sami potepuhi in lenuhi, ki jim ni bilo ne za delo ne za šolo.

„Slabo za nas, če nas bodo taki reševali!“ so se zgražali kmetje, katere je ta družba vedno pogosteje nadlegovala in jim govorila o boljših časih, ko bodo vsi enaki.

— — —

Konec maja je završalo. Kakor blisk se je po bližnjih vaseh razletela novica, da so ponoči pobrali župnika in Sojarja od ceste. Kdo, kam in zakaj so jih odvedli, nihče ni vedel.

Ljudje so na splošno sumili Italijane, ker je bil župnik primorski rojak; po prvi vojni je nekaj rekel čez fašiste, zato je moral bežati čez mejo, da je ušel ječi.

Bolj nerazumljivo je bilo, kaj naj bi imel Sojar opraviti z župnikom, da ga je prav tako zmanjkalo.

Reči nihče ni upal kaj trdnega; razpravljanja in ugibanja pa je bilo toliko, da so ljudje vsakdanje delo pošteno zanemarili.

Italijani so prišli v župnišče, kričali nad kaplanom in kuharico, nazadnje pa odšli, kot da jih vse skupaj nič ne briga. Tudi k Sojarju se je pripodilo nekaj karabinerjev. Logar je prišel z njimi za tolmača.

Logarjev je hitro pojasnil, da jih imajo oblasti za upornike, ker je oče odšel v gozd.

„Vsi uporniki — tutti rebelli!“ je jezno pihal brigadir.

Tako so odšli, ne da bi kdo vedel, kaj je na stvari. Italijani so se zaprli v bunkerje, ki so bili obdani z bodečo žico, in so od daleč gledali, kako so ljudje vsi zbegani trepetali in čakali, da se kdo od pogrešanih oglasi.

Navsezadnje so že začeli sumničiti, da je župnik v dobri veri odšel v gozdove, kajti bil je narodnjak, ki je ob vsaki priliki rad udaril po Lahih. — Toda Sojar? Sedem otrok in žena — pa izgine brez besede...

Nazadnje je iz mešanice različnih ugibanj vstal sum, da se je z njimi zgodilo nekaj, na kar se ljudje niso upali misliti. Vsem je bilo znano, da tisti, ki so ju odgnali, niso bili Italijani. Po slovensko so se znašali nad Sojarjem in tudi nad župnika so že na dvorišču klicali vse hudiče, kar jih premore pekel. Nekdo je celo videl, da so prišli s hriba in so se tudi vrnili tja.

Ker tega ni bilo mogoče zanikati, je bilo treba stvar vsaj opravičiti. Kar čez noč so prišle govorice, da sta bila župnik in Sojar izdajalca, ki sta okupatorju izdajala poštene ljudi; posebno tiste, ki so imeli koga med partizani.

„Kdo bi si od župnika kaj takega mislil!“ je Gorjanc navijal svojim gostom na ušesa; še bolj pa poslušal, kaj bo kdo rekel.

Pri Koglarjevem Andreju, ki je bil s Sojarjem v sorodu, je naletel na odpor, ki mu je nekaj pomenil.

„Kaj pa Sojar? Koga je pa ta izdal?“ je planil Andrej, da je Gorjancu kar sapo zaprlo.

„Ima že kaj nad sabo. Kar tako nikogar ne...“

Zavedel se je, da se je izdal. Ne bi smel toliko reči; a zdaj je bilo izrečeno.

„Pustiva to,“ je zamahnil z roko in prijel za prazen polič, da bi odšel.

„Le povej, kar si mislil!“ ga je zaustavil Andrej. „Kaj bi skrival!“

Gostilničar se ni pustil. „Za svobodo je treba žrtev... Pa kaj bi pravil; ti tega ne razumeš.“

„A tako!“ je prikimal Andrej in odšel.

Tako samotnega se še nikoli ni počutil. Gozd nad njim je zašumel v neznani grozi, žvižg tam nekje na Gmajni je zarezal kot nož. Ni se mogel sprostiti. Vso noč ni zaspal.

Naslednji večer so se iz gozda za hlevom utrgali trije moški. Ne-

kaj časa so tavalili gor in dol ob grmovju, kot da jih nekaj teži, ali pa se ne morejo odločiti, kje naj se ustavijo. Eden je odšel h Koglarju, a se je hitro vrnil s sporočilom: „Ni ga doma.“ Potem so se stisnili za grm ob križpotu na pol poti med Koglarjem in Gorjancem.

Niso dolgo čakali, ko se je z Gmajne nekdo pripeljal na kolesu. Bil je Andrej. Neznanec je skočil na cesto, kot da bi zrasel iz zemlje, in zarežal:

„Stoj!“

Andrej je kar padel s kolesa.

Ko ga je oni spoznal, sta izza ceste pristopila še ostala dva.

„Z nami moraš; na komando!“ je ukazal prvi.

Drugi partizan je medtem že zgrabil za kolo; tretji je skrivaj nameril puško proti Andreju.

„Kar tako vendar ne morem! Le kaj mi hočete?“ je zaskrbelo Andreja, ki tem ponočnjakom ni nič zaupal.

„To boš zvedel na komandi. Naša naloga je, da te pripeljemo tja,“ je revsnil vodja trojke in ga potegnil za seboj.

Zagazili so med grmovje in se kmalu vzpeli v strm hrib. V oknih pod gozdom so mežikale luči. Na vasi je zalajal pes, kot da ga je strah noči, ki je zagrinjala svet. Za njimi je na postaji ustrelil stražar. Partizani so priganjali in se norčevali iz Andreja, ki je bil od groze in pričakovanja ves omotičen.

Pri križu, kjer je med drevjem stalo razpelo, se je Andrej odkril in pokrižal. Čutil je, da zadnjič hodi tod mimo; zato je tako živo pogledal v Križanega, kateremu je neznani hudobnež odlomil roko, da so ga kar oči zaskеле. Zdelo se mu je, da je tudi Kristus odprl oči in mu z enim samim pogledom vlil miru in moči. Lažje je stopil ob stražarju, čeprav je slišal, da sta se mu ostala dva tam zadaj posmehovala in ga dražila z dovtipi in pregrešnimi opazkami.

V Ključu je Andreja zaskrbelo, kako bo opravil s temi ljudmi, v katerih očeh ni bilo nič človeškega. Vodja mu je naravnost zabrusil, naj drži svojega Boga pri sebi, da mu bo pomagal, ko bo sila.

„Kakšna sila?“ je zaskrbelo Andreja.

„Ne vprašuj borca za svobodo, tele farško!“ ga je zavrnil spremeljevalec in ga oplazil s puško, da se mu je kar posvetilo.

Od vseh strani so se srečavali stražarji. Na desni, v levi, v robu in po grapah so odjekali pozivi: Stoj!, naprej! in drugi, kakor da je ves hrib živ pisane vojske, ki se je zbirala od vseh strani. Andreja je obšla težka misel, težja kot skala v gori, groznejša od same pošasti. Nič več ni mogel urediti svojih misli; kot pred črno kamenito steno je stal pred bodočnostjo.

Takega so privlekli na rob nad globokim prepadom. Tu so ga zvezali ter ga porinili v masiven lesen bunker, pred katerim sta obstala dva stražarja, in mu v pozdrav naročala, naj se ne premakne, če hoče sam sebi dobro.

Pod noč so prišli ponj in ga brez vprašanja pognali pred gručo brezvestnih in pijanih kolovodij. Vsevkrižem so ga spraševali in obsojali, tako da Andrej ni razumel, kaj je napak naredil. Sam zase je vedel, da bo gotovo kaj zaradi tega, ker se je postavil za Sojarja, a mu tega ni nihče očital.

Nazadnje je nekdo dejal, da mu bodo dali možnost, da se bori v njihovih vrstah. To je bilo samo zaradi lepšega. Takoj je pristopil Velkavrh in izjavil, da je Andrej sam rekel, da se ne bo nikoli boril za tiste, ki mu hočejo vzeti grunt. Vsi so utihnili. Le Andrej je skušal ugovarjati, a mu niso pustili do besede. Zvezali so mu roke in ga pahnili nazaj v bunker. Andrej je vedel, kaj to pomeni. Pripravil se je na vse.

Ponoči so se mu razvezale roke; kar same od sebe. Ustrašil se je, da ga bodo ubili zato, ker ni bil več zvezan. Na drugo ni mislil. Šele potem se je ozrl v temo okrog sebe. Stražarja ni bilo nikjer; le malo vstran je slišal korake v listju.

Kot duh se je premaknil. Samo za korak... Potem je planil pod rob.

Onkraj Bezenice se je počutil bolj varnega. Sedel je za drevo in počakal jutra. Potem je v prvem soncu nadaljeval pot.

Vse do Ravnika ni videl žive duše. Že je mislil, da je nevarnost mimo. Pod njim je spalo Gabrje, malo dalj Šujica in Dobrova. Za hribom je v duhu gledal domačo vas, kot da bi jo imel razprostrto na dlani. Za vsako hišo je vedel, vsaka steza mu je bila znana; še več — že vnaprej je videl vsak korak, ki ga bo napravil... —

Tedaj so ga obstopili od štirih strani obenem. Kot volkovi so planili nanj od gabske cerkve in od Matičkovega brega. Korak se mu je ustavil in roke so padle ob njem, kakor da je vsega konec.

Takoj so ga odvedli na komando; zdaj na Toško čelo. Neusmiljeno so ga pretepli, potem pa napol mrtvega vrgli v smrdljiv svinjak, kjer so ga pustili nekaj ur.

Ob pol osmih zjutraj so ga za zvezane roke izvlekli na dvorišče. Obstopilo ga je celo krdelo partizanov. Ukazali so mu, naj gre do kozleca, ki je stal takoj pod hišami.

Tu so mu dali lopato, da si je skopal grob. Ko se je tovarišem zdelo, da je zadosti globok, so ga pobili s krampom in ga zasuli.

Andreja ni videl nihče več... —

V Šmartni menda še nikoli ni bilo takega razburjenja kot tisto jutro, ko se je zvedelo, da Andreja ni bilo domov.

Pastir je v grmovju nad domačim kozolcem našel njegovo kolo. O fantu pa nobenega sledu; kakor da ni bil nikoli rojen. Pa ne samo v Šmartni; po vsej dolini je završalo, kakor da se je zganila volja ljud', ki hoče tej skriti hudobiji narediti konec.

(Sledi)

PADLI SO ZA BOGA IN DOMOVINO

Pod tem zaglavjem bomo objavljali življenjepise borcev, zlasti tistih, ki so se v življenju in borbi posebej izkazali, in ki jih z vso upravičenostjo moremo imenovati slovenske narodne junake. — Op. ured.

JAROSLAV NOVAK

man. Po 8. septembru 1943 je z VS odšel proti Turjaku. Bil je na Velikem Osolniku zajet in tam dne 15. septembra 1943 ubit. Zapustil je ženo Jaroslavo, ki se je rodila tri mesece po njegovi smrti.

Jaroslav Novak je imel zelo odkrit značaj. Bil je miren, toda vedno odkrit in odločen. Njegov značaj lepo pojasnjuje naslednji dogodek: Ko je bil pri vojaki, so ga motile razmere v tedanji jugoslovanski armadi. Tedaj je Hitlerjeva nevarnost bila že akutna in računati je bilo, da bo Jugoslavija morala braniti svojo neodvisnost. Jaroslav je bil mnenja, da armada ne bo dolgo vzdržala v tedanjem stanju in je to svoje mnenje odkrito povedal svojemu poveljniku. Poveljnik je na podlagi teh Jaroslavovih izjav napravil zapisnik s pripombo, da je po vsej verjetnosti Jaroslav komunistični agent. Jaroslav je prišel pred sodišče in bil obsojen kot komunistični agent in kaznovan s tem, da mu je bilo prepovedano položiti oficirski izpit. Obsodbo je mirno sprejel in krivico junaško prenašal. Omenil pa je poveljniku, da se mu je zgodila krivica in da bo prišel čas, ko se bo izkazalo, kdo je komunist.

Jaroslav je svoje prepričanje kmalu pokazal z dejanji. Ko se je v zimi od leta 1941 na 1942 organiziral prvi nacionalni odpor, ki je v začetku

maja 1942 odšel na položaje, najdemo v vrstah tega odreda tudi Jaroslava. Kot ostali borci odreda se je tudi Jaroslav dobro zavedal, da gre odred v negotovost. Pred seboj je imel dvojnega sovražnika: okupatorja in komunistične revolucionarje, v ozadju pa je bila zaslužjena domovina. Na binkoštni ponedeljek leta 1942 je Jaroslav z odredom doživel svoj prvi ognjeni krst. Prestal ga je in bil priča, kako so mladi idealisti nagnali desetkrat močnejšo partizansko tolpo v paničen beg. Komaj nekaj dni pred tem bojem pa je Jaro, tako so ga borci v odredu nazivali, vodil bojno patrolo šestih mož v samo osrčje partizanstva, ki je tedaj prišlo iz Jauh na komunistično zborovanje v Kompoljah pri Dobrem polju. Njegova zasluga je bila, da se je patrola srečno brez praske prebila skozi vse partizanske zasede. Iz Suhe krajine se je odred pomaknil proti Dolenjski — v Gorjance. Tu se je pregrupiral v bojne trojke in Jaro je postal vodja ene od teh bojnih trojk, in s svojo trojko prepatroliral Gorjance po dolgem in počez. Bil je od 11. julija dalje navzoč pri številnih, vsakodnevnih borbah, ki jih je odred vršil proti Italijanom in enkrat tudi v borbi z neko nemško patrolo.

Jaro je bil zvest prijatelj kapetana Dobrivoja Vasiljeviča, s katerim je septembra 1942 odšel proti Beli krajini. Ko je Vasiljevič organiziral svoj bataljon, je za svojega adjutanta izbral Jarota, katerega ni cenil le on, ampak vsi njegovi soborci.

Koncem decembra 1942 se je Jaroslav vrnil domov in pristopil k VS pri Dev. Mariji v Polju. Aprila 1943 pa je odšel v št. Jurij pri Grosuplju in tam prevzel poveljstvo ondotne VS. Ob italijanski kapitulaciji je bil slučajno v Polju in je zato skupaj s poljsko postojanko VS odšel proti Grosuplju, kjer se je zopet pridružil svojim fantom, katere je potem odpeľjal na Turjak. Iz Turjaka je svoje borce še isti dan, 12. septembra, odpeľjal proti Zapotoku. 14. septembra se je udeležil borb s partizani v Osredku pri Mokercu. Istega dne zvečer je odšel s fanti na Vel. Osolnik. Po celonočni borbi je partizanom uspelo zajeti zasedo na Osolniku. Jaroslav je bil med zajetimi fanti. Prvo zaslišanje VS je vršil Stane Semič-Daki. Zahteval je, da se javijo častniki. Javili so se trije, med njimi Jaroslav Novak in Martin Dimnik. Od teh je Daki zahteval, da pokažejo kdo od borcev je bil prostovoljec. Toda Jaro in Martin Dimnik sta molčala in zato je Daki sam izbiral po svoji volji. 24 žrtev je izbral. Vseh 24 so postrelili pri cerkvi. Streljal jih je osebno Dakijev koljaš „Imre“. Prva žrtev je bil ravno Jaroslav Novak, katerega je Imre ustrelil s pištolo v tilnik. Ostali fantje so s solznimi očmi molili rožni venec.

Jaroslav Novak je padel za Boga, narod in domovino. Padel je kot junak dne 15. septembra 1943. Še v zadnjih trenutkih je skušal reševati svoje soborce s tem, da je sam stopil iz vrste in komunistom izjavil: „Jaz sem prostovoljec; vsi drugi so bili mobilizirani.“ „Nato, ko je videl, da bodo vsi pomorjeni, pa se je obrnil k fantom rekoč: „Fantje, molimo!“ Vzel je iz žepa rožni venec in sam začel naprej moliti, dokler mu komunistični morilec ni iztrgal molka in mu pognal krogle v tilnik.

Tako kot se je boril in padel Jaroslav Novak, se bore in umirajo — junaki. Iz arhiva zgodovinskega odseka ZDSPB Tabor

JEZA JIH TARE

„TABOR“ je v št. 1/2 ponatisnil iz „Slovenske svobode“ št. 1 „interview“ člana Akcijskega odbora za neodvisno Slovenijo. Danes pa ponatiskujemo dopis, ki ga je s tem v zvezi poslal dr. Agust Sfiligoj „Katoliškemu glasu“ v Gorici, in ki je bil objavljen v št. 6., 4. februarja t. l.

Med Jugoslovani v emigraciji se že vsa povojna leta razpravlja o Jugoslaviji in njenem obstoju. Eni so za to, naj se ob prvi priložnosti Jugoslavija razbije v več neodvisnih narodnih držav; drugi pa zagovarjajo nujnost, naj se Jugoslavija ohrani kot celota vseh sedanjih jugoslovanskih narodov. Polemika zavzema večatih precej ostre tone. Tudi v našem listu smo kdaj kaj malega o tem objavili. Te dni smo o tej zadevi prejel članek dr. A. Sfiligoja s prošnjo, da ga objavimo. Ker se nam zdi, da ubegne zanimati naše bralce, to sedaj storimo. (Ured. K. G.)

Londonski „Klic Triglava“ šte. 285 z dne 23. februarja 1963 je priobčil moj članek „Jugoslavija jamči neodvisnost“, v katerem sem povedal, da kljub obširnemu in dolgotrajnemu poizvedovanju pri naših ljudeh iz Italije in Jugoslavije nisem dobil niti enega glasu proti Jugoslaviji.

V RAZGOVORIH „Slovenske pravde“, ki so namenjeni samo članom SP, sem pozneje, leta 1963, poročal še o svojih poizvedovanjih glede srbizacije Slovenije in zaključil, da je vsaka trditev o tem neosnovana. Srbski list „Savremenik“ je ponatisnil moj prvi članek. Ne verjamem, da bi RAZGOVORI prišli v javnost. „Klic Triglava“ in „Savremenik“ pa sta namenjena javnosti in tako sta prišla v roke ljudem, ki se potegujejo za razkosanje Jugoslavije, in torej za neodvisno Slovenijo.

Nekaterim od teh je članek šel na živce. Sprva je rahlo z njim polemizirala torontska „Slovenska država“, lani se je pa osebno proti meni zagnala „Slovenska svoboda“ in sicer že v svoji prvi številki, ki je izšla v Monakovem v Nemčiji 1. avgusta 1964.

Uredništvo „Slovenske svobode“ je namreč stavilo predstavniku Akcijskega odbora za neodvisno Slovenijo sledeče vprašanje: „Kaj menite o napadih na slovensko osvobodilno gibanje v določenem zamejskem tisku, zlasti na napade nekega P. Š. v „Katoliškem glasu“ in na pisanje dr. Sfiligoja iz Gorice v srbskem „Savremeniku“?“

Predstavniki Akcijskega odbora je odgovoril takole:

„To so posledice političnega ignoranstva, saj prejšnje slovenske generacije niso imele skoraj nobene politične vzgoje. Kolikor vem, niti g. P. Š. niti dr. Sfiligoj nista nikoli protestirala, ko smo morali dijaki v stari Jugoslaviji trgati Cankarjeve spise iz šolskih beril, in se je smelo pisati o Sloveniji samo kot o Dravski banovini, slovenska zastava pa je bila prepovedana. Sprašujem pa se tudi, zakaj ne gresta rajši živeti v Jugoslavijo, če sta tako navdušena zanj. Sicer pa je bilo njuno pisanje slabo sprejeto celo pri tistih, ki jih smatrata za svoje pristase, ker je bilo samo izraz oportunitizma in pasivnosti. Želim si samo, da bi bilo takih ljudi čim manj, da bi se bodočim slovenskim generacijam ne bi bilo treba sramovati slovenske zgodovine.“

Tako! V „Slovenski svobodi“ nisem našel nobenega imena, niti imena urednika niti imena predstavnika Akcijskega odbora, da bi jima odgovoril neposredno. Počakal sem še na drugo številko lista v upanju, da naletim na kako ime. Zaman!

Gornji „interview“ pa je dobesedno ponatisnila „Slovenska država“ z dne 1. novembra 1964, ki mu je dala naslov „Slepci ali izdajalci?“ — Zato odgovarjam, kakor sledi:

Po objavi navedenih člankov sem še nadalje in še z večjim zanimanjem poizvedoval o mnenju in želji Slovencev glede rušitve Jugoslavije in nastoja neodvisne Slovenije ter o srbizaciji Slovenije. Pa so bili vsi glasovi ravno taki, kakršne sem v svojih člankih že navedel.

Stvari sem pogledal v oči še globlje in naročil dobro znani osebi, naj vpraša kake visokošolce iz Ljubljane, kaj vedo o stvari, in kaj o njej pravijo.

Odgovor se je glasil: Vprašanje neodvisne Slovenije ne zanima nikogar v Sloveniji.

Stotine Slovencev, jugoslovanskih državljanov, ki prihajajo v Gorico, so mi dali in mi ponavljajo enak odgovor.

„Tistim, ki se zaganjajo proti južnim bratom,“ mi je dejal neki jugoslovanski visokošollec, „recite, da Slovenija nujno potrebuje delavcev. Vprašajte jih, odkod naj jih pokliče, če ne iz južnih krajev. Hvala Bogu, da jih lahko dobi odondod.“

Glede naseljevanja ljudi iz južnih krajev Jugoslavije so mi pa odgovorili:

„Živa resnica! Slovenija dobi z juga delavce, žito, surovine in drugo. V tem oziru ni odvisna od tujine in tako prihrani zlato, ki otana doma!“

To so besede Slovencev, jugoslovanskih državljanov, ki žive v Jugoslaviji.

Navedel sem to, kar sem slišal, in poudarjam, da nisem slišal niti enega samega glasu za razkosanje Jugoslavije in za nastanek neodvisne Slovenije. „*Skoda, da niso z nami še Bolgari,*“ pravijo mnogi. „*Razkosati Jugoslavijo pomeni narodni in politični zločin,*“ mi je dejal starejši goriški izobraženec.

Osebo se z izjavo tega izobraženca strinjam in odkritosrčno povem, da je misel neodvisne Slovenije neutemeljena. Teoretično je lahko zamisel kot taka sprejemljiva, toda stvarno gledana in vzeta je nepotrebna in popolnoma zgrešena. Na Jugoslavijo in tudi na samo Slovenijo gledajo od raznih strani poželjive oči... Močna država nudi večjo varnost in širši notranji trg od majhne, ki postane ob prvi priliki plen sovražnika. To mora razumeti vsak Slovenec, to razumemo zlasti Primorci, ki kljubujemo tuji sili že več kot trinajest stoletij in nam je fašizem prisodil narodno smrt, pa smo se mu uprli, mnogo pri tem žrtvovali in ga pomagali uničiti.

Ne rečem, da se ne najdejo tudi taki Slovenci, ki so proti Jugoslaviji in za neodvisno Slovenijo. Jaz nisem našel nobenega. Vem pa, da se najdejo hudo jezni ljudje, jezni na Srbe, čeravno ne znajo povedati zakaj. Take ljudi tare neka čudna, neopravičena jeza.

Ce kaj ni prav v Jugoslaviji, se mora pač medsebojno razčistiti, da bodo vsi državljani popolnoma enakopravni, enako pravilno in učinkovito zaščiteni, nobenemu podrejeni, po nikomur izkoriščani.

Uveljaviti načelo medsebojne pomoči, pomagati revnim in zaostlim bratom! To narekuje bratska ljubezen, to veleva človečanski čut, to narekuje krščanska solidarnost!

Gorica, dne 1. februarja 1965.

Dr. Avgust Sfiligoj

————— :: —————

Somišljeniki slovenskega državnega gibanja v Argentini so z datumom 21. 3. 1965 izdali prvo številko razmnoženega lista „**SMER**“ v slovensko državo, v kateri je priobčen tudi naslednji proglas.

Sodelavci slovenskega državnega gibanja so na svojem sestanku dne 21. februarja 1965 soglasno sklenili, da ob dvajseti obletnici konca druge svetovne vojne in ZASUŽNJEVANJA SLOVENSKEGA NARODA PO TUJIH KOMUNISTIČNIH FORMACIJAH ukrepejo naslednje:

I. **Proglasijo leto 1965 za leto SLOVENSКИH JUNAKOV DRUGE SVETOVNE VOJNE** in jih tako počastijo, ker so v izrednih okoliščinah, vsiljenih zaradi politike, redne in prevratniške vojne — iz obupa zaničevanih in potlačenih sužnjev, poškopljeni z blatom lastne grude, s krvjo najdražjih svojcev in pepelom svojih domačij — DVIGNILI SLOVENSKO NARODNO BORBENO SILO V SLAVNE VIŠINE SINJIH ORLOV — SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA, sovragom v strah in opomin, narodu v oporo in zaščito, — vojskujoč se za tri glavne

temelje slovenske svobode in države: „BOG, NAROD, DOMOVINA“!

II. Pokličejo vse zavedne Slovence in Slovenke, naj goljufive politike in verolomne zaveznike, zlasti pa krvnike in zasuznjevalce slovenskega naroda trezno in stvarno prikažejo pred svetom, — njihove zločine in malomarnosti razgalijo, — naj vsi, ki imajo človečansko vest in čut do človeških pravic, spoznajo pravico v polni gnusobi njene golote in satanizma. Kri usmrčenih naj pade na krivce! Človeštvo naj se za vedno okoristi s tako drago plačanim naukom, ki ga je doprinesel naš plemeniti slovenski narod!

III. **Opozorijo** slovenski narod na dejstvo, da si bo svobodo in lastno državo Slovenijo ustvaril samo z enotno, večšo in modro **slovensko politiko**, vzporedno pa z nepremagljivo, na izročilih prednikov ter vseh moralnih in stvarnih sodobnih dosežkih **zgrajeno slovensko borbeno silo**, ki bo:

1. porok slovenskega narodnega bistva, obstoja in napredka.
2. učiteljica slovenskih borbenih kreposti, vojne vede in vojskovodske spretnosti, ki bodo narodu pripomogli do svobode in ponosnega slovenskega jaza.
3. vojskovalka za doseg svobodne in lastne države Slovenije.
4. varuhinja in opora reda, miru, zakonitosti in svobode v slovenski državi.
5. braniteljica in zaščitnica naroda in države proti zunanjim in notranjim sovražnikom.
6. predstavnica slovenskega naroda in države ter soboriteljica v sestavi bodoče oborožene sile Zruženih Evropskih Držav.

IV. **Povabijo** vse sposobne Slovence in Slovenke, zlasti **mladino**, k sodelovanju pri vseh dejanjih, ki jih bo pokrenilo SDG za počastitev slovenskih junakov druge svetovne vojne in za uresničitev njihovega izročila, pri nadaljevanju borbe za svobodno in samostojno državo Slovenijo.

Ko bo namreč napočila ura odločitve, bosta narod in domovina rabili slovenske vojske obojega spola. Ta ura bodočnosti bo prižetek obdobja junakov zmagovalcev, za razliko preteklega obdobja junakov mučnikov ki so bili prevarani, razočarani, izdani in usmrčeni vključno s svoji zmagi.

Večna slava njim, ki so umrli, da bi pokazali slovenskemu narodu, zakaj in kako je treba nadaljevati vojskovanje vse dokler ne bo naša zmaga ustvarila svobodno državo Slovenijo, za blagor naroda in slavo junakov.

JANKO JAZBEC

Iz Córdobe (Argentina) je prišla žalostna vest, da je 18. marca t. l. po krajši bolezni preminul gospod Janko Jazbec, naš član in naročnik.

Zapustil nas je plemenit prijatelj, zgleden obrtnik in nadpovprečno zaveden Slovenec in Jugoslovan. Bil je idealist, vedno pripravljen na žrtve.

Rojen 14. junija 1890 v Križah pri Tržiču, je ukaželen, skoro še otrok, odšel po svetu in se izučil urarske stroke. Že v rani mladosti je vstopil v Sokola in je ostal zvest sokolski ideji vse svoje življenje. Dosegal je lepe uspehe in je bil vedno v prvih vrstah vse do prerane smrti. Proti habsburški Avstriji je bil vedno revolucionarno razpoložen. Že popreje, še bolj pa med prvo svetovno vojno je občutil teror brezobzirne avstrijske tiranije. Srečno je dočakal njen zlom leta 1918, toda ni odložil puške, temveč se je postavil v bran za naše pravice na Koroškem.

V Jugoslaviji je potem razvil svoje plodonosno delo vse do zloma leta 1941.

Ni mogoče v kratkem opisati vsega njegovega dela, tudi ni mogoče v kratkem opisati funkcij in krajev, v katerih je deloval: Radovljica, Vo-

losko, Crikvenica, Ljubljana, Córdoba, da naštejemo samo važnejše kraje, ki so spoznali njegovo rodoljubno delo, njegovo veliko domovinsko ljubezen in žrtve, vsak čas, vsako uro, kjerkoli, tudi daleč od rodnega kraja.

Ko je pred nekaj leti potoval v Evropo, je na Vetrinjskem polju vodil skupino članov Sokola, ki je tam počastila spomin naših mučenikov, svojih očetov. Obiskal je obrobne kraje Slovenije, toda preko meje ni šel. Potem, ko je videl in spoznal razmere v teh predelih, je pripravil načrt, kako bi mogli slovenski izseljenci pomagati tamkajšnjim Slovencem pri njihovi borbi med dvema nasprotnikoma njihove svobode.

Bil je odločen, da letos ponovno prepotuje te kraje ter da obenem tudi obiše rojake v ZDA in se поблиže seznani z njihovim delom in jim da novih pobud. Sredi dela in priprav za to potovanje je odšel v večnost. Prenehalo je biti njegovo plemenito srce!

Vsa čast in svetel spomin njegovemu značnemu delu, požrtvovalni domovinski ljubezni in svobodoljubnosti.

Slava Janku Jazbecu!

Zavedajte se zakona, ki je poizvožen v našo naravo, zakona, ki pravi, da novo življenje lahko klije samo iz boja, dela in žrtev in da naše življenje dobiva svoj smisel samo v življenju vsega naroda!

Gen. Leon Rupnik

NAŠA HVALEŽNOST IN ČASTNA DOLŽNOST

ZEDINJENA SLOVENIJA, osrednja organizacija Slovencev v Argentini, je izdala sledeči poziv:

V pripravah na dvajsetletnico

V tem letu, ki je dvajseto, odkar so se v domovini izvršili zadnji in najhujši dogodki revolucije, ki so uvedli dobo duhovne in telesne nesvobode, pa tudi dvajseto leto, odkar smo izbrali svobodo v tujini, bo naša skupnost izvedla vrsto prireditev in dejanj v počastitev mrtvim in opomin živim.

Društvo Zedinjena Slovenija v svoji izvedbi pripravlja sledeče:

1. Prvo nedeljo v juniju bo v buenosajrški katedrali spominska maša za padle in pobite borce in druge žrtve revolucije, ob udeležbi kardinala prevz. Antona Caggiana. Isti dan dopoldne bo položen ronec na grob generala San Martina.

2. Spominska proslava bo pripravljena tako, da bomo k njej lahko povabili argentinske osebnosti in občinstvo. Zato bo ta prireditev v dvorani, ki je v strogem mestnem središču, in to verjetno v petek, 18. junija, ob devetih zvečer. Ta čas in kraj je bilo potrebno izbrati zaradi večje verjetnosti, da se prireditva udeležijo osebnosti, kateri prisotnost bi dala večjega poudarka in po katerih bi se vsa skupnost razmahnila, naša problematika pa našla več razumevanja.

3. Za zastopnike dnevnega in revijalnega tiska in poročevalskih agencij bo prirejen sprejem s koktajlom, na katerem bodo gostje prejeli nekaj informativnega materiala, v nevezanem razgovoru pa bodo prišli v osebni stik z našimi bolečinami in težnjami.

4. Pripravlja se natis brošure, ki naj v kratkem besedilu, a z zelo vredno in prikupno opremo opozori argentinski svet na naš narod ter njegovo preteklost in bodočo usodo. Brošura bo v velikem številu razdeljena med argentinske cerkvene, politične in vojaške osebnosti, kulturnike in časnikarje, preko rojakov pa tudi med druge osebe, ki imajo stik z nami in bi se jim radi predstavili.

5. Javen lepak, ki bo razobešen po vseh važnih krajih v mestu, naj opozori vso javnost na našo dvajsetletnico.

Upravni svet Zedinjene Slovenije je sprejel in naložil izvedbo tega programa v prepričanju, da je potrebno vzbuditi ob tej obletnici širok in ugoden odmev v tukajšnji javnosti. Zato je vse točke treba pripraviti tako, da zaradi skromnosti ali nepripravljenosti ne bo razlogov za zadrego.

Uspeh prireditve in dejanj bo zato nujno odvisen od sodelovanja in finančne zmogljivosti. Oboje, delo in stroški, pa predstavlja veliko breme. Zato prosimo vse rojake za velikodušno naklonjenost.

ZEDINJENA SLOVENIJA
osrednja organizacija
Slovencev v Argentini

„Tabor“ se pozivu naše osrednje organizacije v Argentini popolnoma in brez pridržkov pridružuje. Sodelovanje vsakega Slovenca — ne glede na organizirano pripadnost in gmotna sredstva, s katerimi razpolaga — je častna dolžnost, ki jo zahteva naša hvaležnost našim nesmrtnim junakom, ki so nam in rodovom, ki bodo prišli za nami, v opomin dali zadnje, najvišje, kar so premogli: življenje za BOGA — NAROD — DOMOVINO! Pokažimo svetu, da smo mali po številu — veliki po duhu, vredni vzgleda, ki so ga vsemu človeštvu dali naši mučenci izpred dvojsetih let! Naša hvaležnost in častna dolžnost sta znak naše zrelosti!

IZ DRUŠTEV

Ob zaključku lista smo zvedeli, da bodo v vseh krajih ZDA, kjer žive slovenski zdomci, spominske proslave ob dvajsetletnici naše narodne žaloigre, zaradi katere je 12.000 sončnih sadik Bogu vdanega, marljivega in poštenega slovenskega naroda odšlo skozi mučeništvo v neusahljivo slavo in zgodovinski vzgled vsemu svobodoljubnemu človeštvu.

Osrednja proslava, ki jo priredi ZDSPB Tabor, se bo vršila dne 12. in 13. junija na slovenski Pristavi v Clevelandu.

Slavnosti se bodo pričele v soboto, dne 12. junija zvečer s programom simboličnega in verskega značaja. Postavljena bodo znamenja najbolj znanih morišč, kjer so stopali čez prag zgodovine naši pobiti borci. S skupnega zbornega mesta bo do vsakega šla povorka s plamenicami. Po kratkem nagovoru o pobojih v dotičnem kraju bo molitev rožnega venca. Zadnja postaja (Rog) bo pri spominski kapelici na Orlovem vrhu z molitveno uro. Pri moriščih bodo vso noč častne straže in taboriški kresovi.

V nedeljo, dne 13. junija bo iz Clevelanda skupen odhod avtomobilov z napisi, ki bodo pričali velikemu svetu o naši zgodovinski žrtvi. Pri spominski kapelici na Orlovem vrhu bo dopoldne sv. maša z nagovorom, popoldne pa slavnostni tabor, ki se ga bodo udeležili predstavniki sorodnih

organizacij drugih slovanskih narodov, predstavniki ameriškega javnega življenja in novinarji. Proslavo bo zaključilo snemanje zastav, pogasitev tabornega ognja in odhod častnih straž.

Ne dvomimo, da bo tudi ta osrednja proslava zveze DSPB Tabor zopet zbrala na slovenski Pristavi v Clevelandu številne udeležence, ki bodo s svojo prisotnostjo počastili spomin tistih nesmrtnih junakov, ki so dali življenje za najvišje, za kar se je človeku še boriti: **Bog — Narod — Domovina!** Pokazali pa bodo tudi vsemu velikemu svetu, da je mali slovenski narod o pravem času pokazal pot, po kateri edini je možno ustaviti krvavo rdečo poplavo, ki grozi uničiti temelje resnične svobode človeškega rodu. Udeležba je ne glede na različnost pogledov na naše organizacijske probleme častna narodna in protikomunistična dolžnost, s katero bodo naši zdomci zopet in navzlic vsemu pokazali svojo zrelost in edincev v temeljni točki nam vsem skupnega programa: **Nenehni boj rdečemu zločinstvu do osvoboditve zaslužjene domovine in večna zvestoba našim nesmrtnim junakom!**

ZA BELEŽNICO

Povsem soglašamo...

Glas Slov. Kult. Akcije XII, 3—4, 28 2 1965 priobčuje sledeče tehtne ugotovitve iz nekega pisma pisatelja Karla Mauserja:

Ljudem se ne da dopovedati, da smo v dvajsetih letih menda že toliko dozoreli, da sprejmemo zgodovinska dejstva tako kot so bila, ne tako, kakor si jih sami želimo. Če smo ponosni na vse dobro delo, ki ga je slovenski protikomunistični človek v preteklosti opravil, moramo biti toliko tudi ponižni in neustrašljivi, da priznamo napake, ki smo jih napravili. Pri vsakem delu, še tako svetem, so napake in nepopolnosti — le pri nas bi jih ne smelo biti. Čudni in nezreli smo celo po dvajsetih letih!

Prepričani smo, da pisatelj Karel Mauser sedaj razume, zakaj je navzlic naši dobri volji moralo priti do „Tabora“...

Usoda begunstva.

V odgovoru na anketo „Kaj sodim o komunizmu“ v Zborniku 1965 Svobodne Slovenije, dr. Rudolf Čujež ugotavlja:

Dogodki med begunci so morali kaj kmalu razkriti vsakomur, ki vsaj nekoliko veruje v božjo Previdnost, da se bo begunskemu rodu kot celoti primerilo isto, kot se je Judom, ki so po begu iz Egipta godrnjali zoper Boga: štirideset let so morali tavati po puščavi, da so pomrli vsi, ki so godrnjali, in da nihče od njih ni stopil na tla obljubljene dežele...

Goebbelsova propaganda...

V članku „Slovenci v Srbiji pod nemško okupacijo“ Pavle Fajdiga (Zbornik 1965 Svobodne Slovenije) pravi:

...Kakor toča so se vsule iz bombnikov smrtonosne bombe na mesto... Na stotine ljudi je bilo ob tistem zavezniškem napadu pobitih in ranjenih. Pri naslednjih letalskih napadih na Beograd, ki so se stopnjevali iz dneva v dan, so poleg razdiralnih bomb odmetavali zavezniki na mesto tudi zažigalne bombe in razne eksplozivne predmete, kakor nalivna peresa, denarnice, šminke in podobno... Veliko število odraslih in otrok je izgubilo življenje ali je bilo pohabljenih na rokah in oslepljenih, ko so te predmete pobirali po ulicah in so jim pri odpiranju eksplodirali...

Ko smo o teh eksplozivnih predmetih zvedeli tudi v Ljubljani, so v zaveznike zaverovani usmerjevalci naše usode med nami delali razpoloženje, češ da so si to izmislili Rupnik in njegova okolica — zaradi poslušnosti Goebbelsovi propagandi... — Kako pač zob časa vse prinaša na dan!

Zob časa...

Bivši vrhovni poveljnik zavezniških čet na zapadu in poznejši prezident ZDA general **Dwight D. Eisenhower** je v izjavi, dani dne 20. 12. 1964 časopisu „Washington Post“ podčrtil, da je po njegovem mnenju

„bila politika brezpogojne kapitulacije ob koncu druge svetovne vojne velika napaka“, ki jo je zagrešil prezident Franklin D. Roosevelt.

Posledice že dvajset let po vojni drago plačuje tudi narod Z. D. A.

Kaj vse odkriva zob časa, ki neusmiljeno gloda, gloda...!

Ne malikuj!

Glas Slov. Kult. Akcije l. XII, 3/4, 28. 2. 1965 v uvodniku „Naša zahvala“ med drugim tudi izpričuje:

Vemo pa, da se sodobne politične diktature motijo, če računajo, da so npr. z našim porazom v domovini zadušile glas po pravi svobodi na Slovenskem, ali pa da so nas obremenile s tolikšno infekcijo nestrpnosti, zagrenjenosti in reakcionarstva, da ne bi več znali sprejeti nove metode in bi se v emigraciji zaslužili malikom bele namesto rdeče barve. Malikovanje političnih in partijskih sistemov je samo dokaz, kako se svobodni človek še boji srečati se z največjim zakladom: svojo notranjo svobodo in iz nje zgraditi temelje za svojo in svojih bližnjih duhovno grečo in osvoboditev. Poleg Narteja Velikonje je revolucija podrla celo vrsto kulturnih delavcev, ki so padli, ker niso klonili. Njihova poslednja vizija o pravičnem svetu je za nas oporoka, na kateri homo gradili osnove za pravo mesto kulture v svetu, ki nas obdaja. Njihova zvestoba do smrti je za nas nauk poln globoke vere v zmago! Našim borcem za svobodo duha gre vsa zahvala!

Ali postaja komunistična politika v Jugoslaviji liberalnejša

Odmevi evropskega tiska na VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije so taki, da bi mogli na gornje vprašanje odgovoriti pritrdilno. Del tega kongresa je bil javen, prenašala sta ga radio in televizija. Kljub temu je bilo zanimanje ljudstva majhno; skoraj ga ni bilo. V svojem triurnem programskem govoru je Tito očital mladini, da se za politiko partije ne zanima in noče o njej ničesar slišati. Tudi ostalim slojem ljudstva ni prizanesel z očitki.

Kakšna je ta politika, ki danes drži jugoslovanske narode? To je politika KP, ali kako se zdaj uradno imenuje Zveza komunistov. Tito je govoril o korupciji, ki se je razpasla v Partiji, posebno med visokimi partijskimi funkcionarji. Istočasno je priznal, da so se izjalovili mnogi gospodarski poizkusi, ne nazadnje tudi na področju poljedelstva. Tito sam ni nastopil naravnost proti tendenci, ki hoče v jugoslovanskem gospodarstvu izpodriniti državo iz gospodarskega življenja. Določnejše se je o tem grehu izjavil partijski sekretar Zagreba Mika Tripalo. Priznal je, da je država napravila v investicijski politiki velike napake, zato naj bi v bodoče z investicijami v večji meri razpolagale gospodarske organizacije. Apeliral je na kongres, naj v tej zadevi zavzame jasno stališče, ker ne gre za to, da komunizem prestane preizkušnjo v teoriji, ampak v praksi.

V svobodnejši gospodarski politiki naj bi se titoizem razlikoval od splošnega komunizma. Toda to je

samo eden od aspektov. S tem vzporedno naj bi potekala decentralizacija državne uprave. Tej tendenci se upirajo gospodarsko manj razviti predeli Jugoslavije, ki dajejo prednost centralističnemu upravljanju države, ker vidijo v tem zase gotove prednosti. Tito s svojim čutom za realnost daje prednost decentralizirani upravi; vsaj na videz, ker ve, da mu le tako stališče daje možnost ostati na vrhu; sicer bi mu odpovedale pokorščino tudi tiste plasti, na katere se zdaj naslanja.

Tito je na kongresu obdržal mesto generalnega sekretarja Zveze komunistov, čeprav se je šušljalo, da bo ob tej priliki dobil naslednika. S tem je ostalo vprašanje naslednika zaenkrat še odprto. Mnogi menijo, da je treba iskati naslednika med tistimi, ki so na kongresu najmočnejše nastopili.

Kardelj je govoril o težavah v gospodarstvu, katerega neuspeh je iskal v napihnjeni birokraciji.

Iz ust ideologa Veljka Vlahoviča zvemo, da je v Jugoslaviji na delu nova opozicija. Ne dejstvo samo, pač pa, da je to povedal Vlahovič, je mnoge presenetilo. Seveda je to formuliral prikrito, rekoč, da so se v Partiji pojavile smeri, ki razvijajo politično aktivnost izven Partije.

Aleksander Ranković je nastopil proti svobodnjaškim tendencam pri funkcionarjih, ki da se obnašajo kakor mzlomeščanski liberalci.

Omembe vredno je tudi to, da se je Tito zahvalil ob času kongresa že odstavljenemu Hruščovu, da je nor-

maliziral odnose med ZSSR in Jugoslavijo. In kljub temu so Sovjeti prvič po letu 1948, to je po sporu z Moskvo, odposlali sekretarja centralnega komiteja Pjotra N. Demičeva na jugoslovanski kongres. Kaže, da v tem pogledu Sovjeti zasledujejo politiko Hruščeva.

Več ali manj je kongres pokazal, da se mora sedanji režim boriti v glavnem z dvema vrstama težav. Nacionalna nasprotja v dvajsetih le-

tih niso izginila, čeprav se komunisti ves čas trudijo za bratstvo in enotnost, ter neprestane gospodarske težave, ki delno slede iz nacionalnih nasprotij.

Dejstvo je, da se vedno širše plasti v Jugoslaviji osvobajajo objema Partije in marksistične dogme; ne smemo pa seveda prezreti, da slej ko prej Partija obvlada vse položaje, ki ji še vnaprej zagotavljajo oblast.

L. P.

IZ PISEM

Dvajset let je že od takrat, pa mi dogodek ne gre izpred oči. Sedem fantov je padlo. Dostikrat se sprašujem: Zakaj so padli? Kdo je dal povelje?

Začelo se je v Črnučah. Mislim, da je bilo 5. maja 1945. Iz Ljubljane je prišel oficir v četniški uniformi, da prevzame litijsko in kresniško četo pod svojo komando. Imena se ne spominjam; slišal sem pa, da je dotični zdaj v Argentini. Ta je v Črnučah zahteval, da obe četi odideta v Ljubljano. Temu sta se uprla poveljnik litijske čete Miha Rebolj in njegov brat Nace, ki je bil v pisarni. Oni iz Ljubljane je potegnil pištolo, da bi Nacega ustrelil. Tedaj je Miha zavpil: „Fantje, juriš!“ Fantje so res skočili in imenovanega oficirja razorožili. Ta in Povirek, ki je bil poveljnik kresniške čete, sta sedla na motor in se odpeljala.

Na umiku proti Koroški smo prišli do Tržiča. Od tu sta v četrtek zvečer ušla oba Rebola, Miha in Nace, ker sta izvohala, da se spet nekaj plete. V petek dopoldne ob 10 je Ivan Matos, ki je bil vodnik 1. voda in namestnik poveljnika čete, sklical zbor. Prikorakali smo v majhno vas pri Tržiču, zdi se mi, da je bilo Križišče. Ustavili smo se pred neko hišo. Matos je šel notri, a se kmalu vrnil, iz zbora poklical sedem fantov ter z njimi odšel v hišo. Takoj je prišel spet ven in nas odpeljal za hišo na vrt, kjer smo čakali približno pol ure. Potem je onih sedem prišlo ven; bili so razoroženi. Tam jih je že čakala nepoznana četa iz Ljubljane. Postavili so jih ob zid in jih postrelili vpričo litijske čete. Bilo je nekaj štajercev; eden iz Šmartna ob Savi, eden pa iz Litije. Eden od njih je zaklical soborcu: „Povej našim, da sem nedolžen!“ Potem so jih naložili na voz; petnajst pa se jih je javilo, da so jih pokopali.

V tistem so napadli partizani in smo bežali proti Tržiču. Tam nas je spet ustavila tista ljubljanska četa; dali so nam municije in nas poslali v prvo vrsto proti Kovorju, kjer so napadali partizani. V petek smo se tolkli vso noč, da je od 60 ostalo živih največ šest.

Zakaj je do tega prišlo, mi je še danes uganka; domnevam pa, da je bilo iz maščevanja, ker ni dobil Mihe Rebola.

Kdor o tem kaj več ve, naj piše uredništvu „Tabora“ ali pa glavnemu odboru ZDSPB Tabor.

Borec litijske čete

Buenos Aires, aprila 1965.

„Tabor“ mi je še kar všeč; vsebinsko je dosti boljši od „Vestnika“. V tem žalostnem in škodljivem sporu se jaz nisem opredelil za nobeno skupino, pač pa odobravam vse, kar se mi zdi prav, in zavračam vse, kar je napačno, ne glede na to, kdo je naredil. Tako je moje načelo in mislim, da je pravilno. Bolj kot zgodovinski dogodki me zanima sedanji položaj v Sloveniji in njena bodočnost. O tem se vse premalo piše, zlasti pa je na slabem „Svobodna Slovenija“, ki bi lahko največ razpravljala o teh problemih. V tej številki sem opazil dva članka o bodočnosti Slovenije. To me je zelo razveselilo. Čeprav jaz nisem za Jugoslavijo (vendar ne zavračam prav vsake povezave — meddržavne! — na jugu), se mi zdi prav, da je objavljen tudi članek, ki zagovarja federativno Jugoslavijo. To je pravzaprav stališče liberalcev, a nič zato, vsakdo ima pravico povedati svoje mnenje, samo da piše trezno in mirno. Demagoškega pisanja nimam rad. Zato zavračam tiste, ki vidijo v Jugoslaviji vse dobro, pa tudi ne odobravam tistega pisanja, ki trdi, da je tam vse zanič, da so vsega zapostavljanja Slovencev na jezikovnem, kulturnem, gospodarskem področju in drugod krivi samo Srbi. Čas je že, da bi o tem pisali bolj realno, bolj objektivno.

Lepo vas pozdravljam.

Bl. Ed.

Washington, aprila 1965

Dragi prijatelj!

V prilogi Vam pošiljam ček za 5.00 dolarjev na račun naročnine za list „Tabor“, ki ga še dokaj redno prejemam. Četudi je težko soglašati z marsičem, kar list prinaša, me vendarle še vedno zanima, kaj nekdanji borci mislijo o svoji lastni zgodovini.

Najlepše pozdrave Vam in Vašim sodelavcem.

Vaš

Dr. Jože Velikonja.

L. (Avstrija)

Sporočam, da nisem prejel števil: 9, 10, 11 in 12 Vašega lista od lanskega leta.

Prosim, da se mi številke naknadno pošljejo.

Naročnini za leti 1964 in 1965 je (bo) poravnal zame rev. dir. Orehar. Z odličnim spoštovanjem!

Mons. dr. Jos. Jagodic

...Kdor je s tolikšno intenzivnostjo živel našo herojsko dobo, kot ki bo še marsikoga izmed nas izpodnesla v tujini, zvedeti resnico o vsem, kar je počelo naše ljubljansko zaledje, do poslednje konsekvence! Siti smo jo živeli v Rupnikovem udarnem bataljonu, ima pravico pred smrtjo, že melodramatične enobarvnosti minulih dvajset let! Bruha se nam že, poslušati nenehno lajno za lase privlečenih argumentov, ki ne morejo več prepričati niti najbolj poslušnih kimavcev! Vi s „Taborom“ ste hušknili v to vzdušje že davno potrebno sapo, ki jasni obzorja. Marsikaj postaja sedaj razumljivo... naloga, ki ste si jo nadeli, ne bo lahka! Računati morate, da boste imeli proti svojim naporom celo vrsto osebnih in skupinskih interesov, ki bodo izčrpali vsa sredstva od odkritega protivništva do prišepetavanja, da izdolbejo prepričevalno moč resnice... Bodite na neprestani straži! Zgodovina in bodočnost zahtevata, da začeto delo tudi dokončate!

„Tabor“ mi rajši pošiljajte po pošti!...

Prav lepo pozdravljam

borec Rupnikovega bataljona
O. K.

NA UREDNIŠKI MIZI

Litijski borec. Pričakujemo da se bo med našimi bralci našel kdo, ki bo sramotni in žalostni dogodek pojasnil za arhiv naše zgodovine tistih dni. — Lepo pozdravljeni in pišite nam še kaj o litijskih borec!

Naše žene. „Tabor“ je vsekakor na široko odprt tudi vam. V slavne domobranske enote so bile vključne tudi naše nepozabne, junaške bolničarke (Irena itd.). Oglasite se! — Gotovo imate v svojih spominih vrsto anekdot in dogodkov, ki jih zgodovinar mora zvedeti za pravilno tolmačenje in ocenjevanje najbolj junaške in slavne dobe naše žitnosti. — Pa ne samo žene, ki so bile vključene v slovensko domobranstvo; kličemo na plan slovensko ženo na splošno. Zakaj v letih borbe za Boga, Narod in Domovino je slovenska žena povsod, tudi ob domačem ognjišču, doprinala levji delež za odpor Dobrega proti zlu. — Žene! Pišite v „Tabor“! S hvaležnostjo pričakujemo vaših spominov, pa tudi vaših pogledov na sedanost in bodočnost. Bog z vami!

Pojasnilo in opravičilo. Iz tehničnih razlogov, ki gredo popolnoma preko naše najboljše volje in zato nismo prav nič krivi za to nerednost, so se prve številke letošnjega „Tabora“ več kot čezmerno zakasnile. Prosimo naše naročnike, bralce in prijatelje, da blagohotno upoštevajo to naše pojasnilo. — Hvala!

Dr. Jože Velikonja. Prav lepo zahvaljeni za naklonjenost kljub temu, da Vam je težko soglašati z marsičem, kar list prinaša. Tem bolj smo Vam hvaležni! Ker pa so strani „Tabora“ vsakomur na široko odprte — samo da ga vodijo pošteni nameni v službi pravice, resnice in našega zgodovinskega poslanstva — tudi ne pričakujemo, da bi vsi soglašali z vsem, kar prinašamo. Resnica je sama sebi zadosten argument! Smemo pričakovati tudi od Vas kakšen prispevek? — Iskrene pozdrave!

O. K. Škoda, da ne moremo vsega Vašega pisma priobčiti! Bodite tudi Vi z nami na neprestani straži in pomagajte nam začeto delo tudi dokončati! S pismom ste dokazali, da imate vse pogoje za to! — Pozdrav!

Pisateljem in pesnikom. — Kljub temu, da nismo in tudi nimamo namena iz „Tabora“ narediti literarno revijo v strogem pomenu besede in še manj imamo namen katerikoli kulturni ustanovi delati literarno konkurenco, sta že prvi dve nadaljevanji naše povesti med našimi bralci vzbudili tolikšno zanimanje, da se drznemo prositi vse naše znane, pa tudi še nepoznane, pisatelje in pesnike za sodelovanje. Posebej letošnje leto junakov kar kriči, da proti komunistični literarni godlji tudi naši umetniki besede izkoristijo neusahljivo gradivo naše najmogočnejše zgodovinske dobe, ko so naši domobranci dajali zgled vsemu svetu!

INVALIDSKI SKLAD

(Nabrano od 29. avgusta 1964 do 1. februarja 1965)

	Can. Dol. USA		
Lado Vovko, Toronto	7,—	Stojan Kertel, N. Y., USA	2,—
Franc Bolta, Toronto	1,—	Rev. Ivan Lavrih, USA	4,—
Rado Paznar, Toronto	7,—	Ivan Drčar, Chicago, USA	2,—
N. N., Toronto	2,—	Ludvik Kolman, USA	7,—
Ignac Meglič, Toronto	2,—		Skupaj 68,82
Jože Jaklič, Toronto	4,—		
Lojze Župančič, Toronto	2,—	Darovali v argentinskih pesih:	
Franc Žumer, Toronto	1,—	Kastelic Anton, Bariloche \$	760
Franc Žgavec, Toronto	2,—	Gričar Franc, Morón ... „	1.000
Frank Kus, Toronto	1,—	Prenos Invalidskega sklada	
Zbirka na občnem zboru	13,50	konzorcija „Tabor“ v In-	
Dr. Pepelnak, Toronto	2,—	valid. sklad DSPB Tabor „	1.420
Matija Gimpelj, Oshawa	10,—		
Jože Zakrajšek, Cobourg	2,—		
Franc Petrič, Toronto	2,—		
	58,50		Skupno \$ 3.180
	53,82		

**SOBORCI
SPOMNITE SE
SOBORCEV
INVALIDOV
DARUJTE
V INVALIDNI
FOND
Z D S P B
TABOR**

H V A L A

Častna straža ob v slovenske zastave zavitih nemih rakvah pozimi 1943. leta padlih borcev Kočevja, je naš nenehni opomin, da v srcih sinov in hčera slovenskega naroda iz roda v rod postavimo častno stražo spominu neumrljivih mučeniških junakov slovenskega domobranstva, ki so vsemu svobodoljubnemu človeštvu za zgled dali življenje za najvišje vrednote: Bog - narod - domovina